

VAD ÄR SKYLTNING EGENTLIGEN BRA FÖR?

**En kvalitativ studie om användarupplevelser kring
skyltning**

Julia Bergstrand

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Sara Kärrholm

År: 2023

What is Display Even Good for? A qualitative study of user experience around display

Abstract

Book displays in public libraries are a common occurrence in library users' public library experience. Yet, book displays, and how library users experience them, are not a common occurrence within library and information science research. The purpose of this essay is therefore to create an understanding about how library users at public libraries experience and interact with displays in public libraries, with a focus on how the interplay between the library space and the display affects this. To answer this, I have conducted interviews with library users and library personnel, as well as observations of library users, at Lund city library and Malmö city library. To analyse the material, I have made use of *the spatial triad*-model in Henri Lefebvre's *The Social Production of Space*, as well as *Actor-Network Theory*. What I found is that public library users make use of library display in a range of different ways. Display seems to, superficially, work as a tool for the library to raise their check-out numbers. Through a deeper analysis, users seem to connect displays to older ideas of the public library as a hub for "good literature", which lends an air of authority to both the display and practices around the display. Many users therefore trust the displays to serve as reference librarians - to inspire them and provide them with "good literature". This reference work also stretches to providing a sort of guidance in the room and in the stacks. This service that the display provides the users with is also subject to failure, which can result in the users being frustrated with the services the display is or is not able to provide. Beyond how the display can shape the user's expectations of library services and library practice, it can also shape the user's expectations of the library space and the institution itself.

Keywords

Library, Information, Display, Exhibition, Public Library, The Social Production of Space, Actor-Network Theory

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 DISPOSITION	5
1.2 FÖRSKNINGSPROBLEMET	6
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	9
1.5 DEFINITIONER.....	9
2. TIDIGARE FORSKNING	12
2.1 RUMMET	12
2.2 SKYLTINGEN	17
3. TEORETISKA PERSPEKTIV	20
3.1 THE SOCIAL PRODUCTION OF SPACE.....	20
3.1.1 <i>Inom Bol</i>	21
3.1.2 <i>Användning i detta arbete</i>	23
3.2 ACTOR-NETWORK THEORY	24
3.2.1 <i>Inom Bol</i>	25
3.2.2 <i>Användning i detta arbete</i>	26
3.4 TEORIERNAS SAMSPEL.....	26
4. METOD	28
4.1 URVAL	28
4.2 BIBLIOTEKEN	29
4.3 INTERVJUER.....	31
4.4 OBSERVATIONER	33
4.5 TEMATISERING.....	33
4.6 FORSKNINGSETISK DISKUSSION	35
5. RESULTAT	37
5.1 INTERVJUER.....	37
5.1.1 <i>Intervjuer på Malmö stadsbibliotek</i>	37
5.1.2 <i>Intervjuer på Lunds stadsbibliotek</i>	39
5.1.3 <i>Intervjuer med bibliotekspersonal på Malmö stadsbibliotek</i>	41
5.1.4 <i>Intervju med bibliotekspersonal på Lunds stadsbibliotek</i>	42
5.2 OBSERVATIONER	43
6. ANALYS	45
6.1 BOKFÖRMEDLING	45

6.2 INSPIRATION.....	47
6.3 SELEKTION.....	50
6.4 I RUMMET	52
6.5 REFERENSBIBLIOTEKARIE.....	54
7. DISKUSSION	57
7.1 SKYLTNINGEN UTÖVER UTLÅNINGSSTATISTIK.....	57
7.2 "ETT STORT VARDAGSRUM" OCH EN "OSYNLIG BIBLIOTEKARIE"	58
7.3 SLUTSATSER	59
7.4 VIDARE FORSKNING.....	59
LITTERATURFÖRTECKNING	61
BILAGOR.....	66
BILAGA 1. INTERVJUFRÅGOR TILL BIBLIOTEKSANVÄNDARNA	66
BILAGA 2. INTERVJUFRÅGOR TILL BIBLIOTEKARIERNA	67
BILAGA 3. INFORMATION TILL INFORMANTERNA.....	68
BILAGA 4. BILDER FRÅN MALMÖ STADSBI­BLIOTEK.....	69
BILAGA 5. BILD FRÅN LUNDS STADSBI­BLIOTEK	71

1. Inledning

Skyltning, uppställda hyllor eller vagnar där bibliotek synliggör böcker och andra medier, är något av det första biblioteksanvändare ser när de stiger in på ett folkbibliotek. Skyltning är även en återkommande del i många folkbibliotekariers arbetsdag. Det är en, för många, självklar del i det fysiska folkbiblioteksrummet. Trots detta är skyltning inte något man pratar om särskilt ofta. I de fall skyltning förekommit i de övergripande styrdokument jag granskat har det varit med kortfattade formuleringar eller inte alls. Biblioteksplanen för Lunds kommun som togs fram 2017 nämner inte skyltning alls. Inte heller Malmö stads biblioteksplan 2022-2027 nämner skyltning, och – som jag snart kommer kartlägga tydligare – finns det en brist på forskning om hur biblioteksanvändare uppfattar skyltning. Det är detta ämne jag intresserat mig för. Det är, trots allt, biblioteksanvändarna man skyltar för, och oavsett vilket syfte man har med skyltningen så förefaller det mig svårt att veta hur detta mottas om man inte frågar användarna. Skyltningen som artefakt är också intressant. Som tidigare nämnt är den en etablerad del av biblioteksrummet, både för användare och personal, och är ofta kopplat till monografier – böcker – och, mer sällan, andra typer av medier. Vad har den för roll i dagens bibliotek? Skyltningen har följt med genom, till exempel, digitaliseringen av biblioteket, där man kan finna liknande former av synliggörande av samlingarna, fast online. Folkbibliotek använder till exempel ofta Instagram för att uppmärksamma användarna på nya böcker, ge tematiserade boktips, osv. Det är likt den tjänst den fysiska skyltningen bidrar med, men ändå finns den fysiska skyltningen kvar.

Forskning kring skyltning är fåtalig och, som jag kommer att kartlägga nedan, något ensidig. Mycket forskning har fokus på skyltning endast som ett verktyg för att höja utlåningsfrekvensen, och inte hur den uppfattas av användare, vilken roll den fyller i dagens bibliotek, eller vilka andra syften och roller den kan fylla utöver utlåningsfrekvens. Det ligger även ett fokus på skyltning i relation till universitetsbibliotek och skyltning på folkbibliotek vidrörs mycket sällan i forskningen. Därför är det detta jag intresserar mig för i detta arbete.

1.1 Disposition

I detta avsnitt har jag först inlett med en presentation av uppsatsen och dess ämne. Kapitlet kommer sedan innehålla en kartläggning av forskningsproblemet. Därefter

kommer uppsatsens syfte och frågeställningar, följt av avgränsningar för arbetet, och, till sist, definitioner av begrepp för att tydliggöra ord och koncept som tas upp och beskrivs i arbetet. Det andra kapitlet kommer att bestå av en genomgång av tidigare forskning, hur det relaterar till biblioteksrummet och sedan, mer specifikt, hur det relaterar till skyltning. Det tredje kapitlet kommer gå igenom uppsatsens teoretiska perspektiv, *The Social Production of Space* och *Actor-Network Theory*, och hur de används i detta arbete. I det fjärde kapitlet kommer en genomgång av de metoder som använts, hur de använts, samt en forskningsetisk diskussion. Det femte kapitlet utgör uppsatsens resultat, där resultaten av intervjuerna först kommer presenteras, och sedan resultaten av observationerna. Därefter, i det sjätte kapitlet, kommer analysen, uppdelad i fem olika teman utefter det jag fann i materialet. Arbetet avslutas med det sjunde kapitlet, som består av en diskussion och slutsats.

1.2 Forskningsproblemet

Inom forskningen kan frågor om skyltningen tangera många olika ämnen. Man kan prata om läsfrämjande, biblioteket som plats, hur biblioteket marknadsför sig, bibliotekets identitet, etcetera. I en studie från 2014 av Leticia Camacho, Andy Spackman, och David Cluff försöker bibliotekarier på ett universitetsbibliotek i Utah motverka sjunkande utlåningssiffror av böcker inom vissa områden och väljer då att vända sig till skyltning som en möjlig lösning. De citerar en studie från 1972 av Herbert Goldhor, där han utgår från hypotesen "that adults borrow books from the public library primarily as a result of browsing and that what facilitates browsing will significantly increase circulation" (Goldhor 1972, s. 371). Goldhors slutsats är att böcker som skyltas lånas i högre utsträckning än böcker som står i hyllorna (ibid, s. 388). Denna studie från 1972 refereras alltså till 2014, då man fortfarande försöker finna sätt att motverka sjunkande utlåningssiffror och då "återupptäcker" skyltningen som ett alternativ.

En annan studie, också den i Utah, från 2020 granskar hur skyltningen av skönlitteratur påverkar utlåningen av skönlitteratur och facklitteratur (Bischoff & Van Dyk). Jag kommer även diskutera denna studie ytterligare i avsnittet om tidigare forskning, men de granskar hur man skulle kunna använda sig av skyltning av skönlitteratur på universitetsbibliotek för att öka utlåningen av facklitteratur på biblioteket. Även här ligger fokus alltså på skyltningen som verktyg för att öka antalet utlån, även här inom universitetsbibliotek.

Som dessa två källor illustrerar så är det ofta fokus på utlåningsstatistik när skyltningen diskuteras och granskas specifikt i forskningen. Inte sällan presenteras

utlåningsstatistik som det enda sättet att mäta hur väl skyltningen ”fungerar”. Ofta beskrivs också skyltningen som ett verktyg att ta till just för att öka antalet utlån. Det som saknas är användarperspektivet. Såväl som utlåningsstatistik så skulle ett sätt att mäta hur skyltningen ”fungerar” kunna vara att fråga de som skyltningen är till för. Även att få reda på om det finns andra aspekter av och uppfattningar om skyltningen från användarnas sida men som inte når bibliotekspersonalen eller forskningen. I de fall skyltningen granskas så är det ofta bibliotekariernas upplevelser av och praktik kring skyltningen som uppmärksammas. Det nämns även i forskningen som en etablerad del i folkbiblioteksrummet, men hamnar i skymundan för annat fokus när det gäller forskning som handlar om biblioteksrummet. Oftare handlar det i stället om hur användaren hittar i hyllorna, *wayfinding*, rummet som mötesplats eller studierum, *serendipitet*, etcetera. Hur dessa teman tas upp granskas i forskningen kommer jag kartlägga ytterligare i avsnitt 2.

Som omnämnt så finns en brist i forskningen när det rör just användarperspektivet. Utöver detta verkar området *skyltning* vara en liten del av det område inom biblioteks- och informationsforskning som intresserar sig för biblioteksrummet. Trots detta har det gjorts en del studier specifikt på ämnet. Som nämnt tidigare har Bischoff och Van Dyk granskat skyltning specifikt. Även Lizzy Walker (2018) har utfört en studie som relaterar mer specifikt till skyltning, men mer kopplat till det som kallas ”exhibition” eller utställning. Även här granskas fördelarna med att exponera skönlitteratur på universitetsbibliotek, eller bibliotek som annars förknippas med facklitteratur. Här kopplar hon även specifikt till kvinnliga författare inom skräckgenren och anlägger därför ett genusperspektiv i sin studie, och fokus ligger på att få användare att upptäcka genrer och böcker de kanske inte visste att biblioteket hade, snarare än att anlägga fokus på utlåningsstatistik. Även denna studie kommer jag presentera ytterligare i avsnitt 2.

Skyltning, och – i större utsträckning – biblioteket, presenteras ibland också som ett sätt för användare att kunna befinna sig i en fysisk eller digital miljö utan filterbubblor. Filterbubblor är ett fenomen som uppstår när internetanvändare använder sig av sökmotorer, sociala medier, e-handel, etcetera. Resultaten som uppstår från sökningar, innehåll som rekommenderas på sociala medier, och produkter som rekommenderas i e-handel är ofta baserade på sökningar man gjort tidigare, innehåll man interagerat med tidigare, eller produkter man köpt eller tittat på tidigare. I en väldigt nyligen genomförd studie har Axel G. Ekström, Diederick

C. Niehorster, och Erik J. Olsson forskat på detta fenomen. De har specifikt granskat sökmotorn Google och skriver att

by reinforcing searchers' beliefs and hiding or suppressing user-opposing views, Google Search creates ideological filter bubbles, potentially emphasizing real-life political affective polarization and segregation and fragmenting political discourse.

Ekström, Niehorster & Olsson 2022, s. 1

Filterbubblor, som är en del av varje internetanvändares vardag, kan alltså ha väldigt stor påverkan på dessa användare. Detta är något man uppmärksammar inom biblioteksväsendet, även när man inte alltid använder termen filterbubblor. I bibliotekslagen står det att bibliotek, i ändamål av sitt demokratiska uppdrag, ska "bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning" (SFS 2013:801), där lyftandet av "fri åsiktsbildning" kan härledas till motverkandet av filterbubblor.

En sådan etablerad, men i forskningen förbisedd, del av biblioteket som skyltningen tål att granskas. Skyltningen är trots allt till för användarna, så att inkludera deras upplevelser och uppfattningar inom både forskningen och praktiken torde ge en mer nyanserad bild av skyltningen för både bibliotekspersonal och forskare.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att skapa förståelse för hur biblioteksanvändare på två olika folkbibliotek upplever och interagerar med den främre skyltningen på folkbibliotek, med fokus på hur biblioteksrummets och skyltningens samspel påverkar detta. Med den främre skyltningen avses den första skyltning användarna ser när de kommer in i biblioteket.

Detta arbete, och materialet som samlats in och presenteras i detta arbete, utgår från följande två frågeställningar:

- Hur upplever, interagerar med och påverkas biblioteksanvändarna av skyltningen av böcker och andra medier på folkbibliotek?
- Hur samspelar det fysiska biblioteksrummet och skyltningen med varandra, och vad har detta samspel för effekt på biblioteksanvändarnas upplevelser och handlingar inom folkbiblioteksrummet?

Jag har valt dessa två frågeställningar eftersom de samspelar med varandra. Eftersom syftet med studien är att skapa ökad förståelse för biblioteksanvändarnas upplevelser av skyltningen, det fysiska biblioteksrummet, och dess samspel, så har

jag valt två frågeställningar som kan inrymma detta syfte. Den första frågan fokuserar främst på biblioteksanvändarnas upplevelser av specifikt skyltningen. Den andra frågan tar sin utgångspunkt i rummet och skyltningen som aspekt av rummet, eftersom jag menar att detta samspel kan ha en inverkan på biblioteksanvändarnas upplevelser av skyltningen. Detta tar sig i uttryck av att jag specificerar att jag, utöver att titta på användarnas upplevelser av skyltningen och hur rummet spelar in i skyltningen separat, även vill titta på hur detta samband påverkar användarnas upplevelser. Således har jag tre områden som är intressanta för min uppsats – biblioteksanvändarna, skyltningen som objekt, samt biblioteksrummet. I stället för att granska dessa aspekter separat vill jag inkludera en djupare studie i kopplingarna mellan dem.

Anledningen till att jag vill öka förståelse för biblioteksanvändarnas upplevelser av skyltningen och hur skyltningen samspelar med rummet är för att jag menar att detta kan säga någonting om biblioteksanvändares upplevelser och förväntningar på biblioteket som rum. Det saknas även en nyanserad bild av skyltningen inom forskningen, och specifikt användarperspektivet blir utelämnat. Om det saknas information från användarnas perspektiv så är det även svårt att ta med detta i utformningar och praktik kring skyltningen och rummet.

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa studien först och främst till användarperspektivet för att, detta perspektiv är underutforskat. Det har även utförts korta intervjuer med tre olika bibliotekarier, något som kommer presenteras och kartläggas ytterligare nedan, men detta är inte huvudfokus för denna studie och inkluderas för att förstå utformningarna och syftena med de skyltningar som granskats.

Jag har även valt att avgränsa studien till två bibliotek, båda folkbibliotek och stadsbibliotek. Anledningen till detta är för att jag vill göra det möjligt att jämföra skyltningarna på de två biblioteken och jag har bedömt detta som lättast om biblioteken är snarlika.

Jag har även valt specifika avgränsningar angående skyltningarna och rummet. Dessa kommer jag kartlägga mer ingående i avsnitt 4, som rör metod.

1.5 Definitioner

Skyltning definierar jag här som ett bord, vagn, eller hylla där monografier och andra medier exponeras för biblioteksanvändare på ett sätt de inte gör i hyllorna där man endast ser bokryggarna. Någon form av exponering kan även förekomma i

hyllorna där enskilda monografier kan exponeras med hjälp av stöd eller hållare, men föremålen för denna undersökning är den typ av skyltning som kan hålla flera monografier samtidigt, och som ofta ställs ut på särskilt synliga områden eller genomfarter i biblioteket. I Kungliga bibliotekets databas för olika ämnesord¹ kopplas *skyltning* främst till reklam och visuell kommunikation, vilket också benämningen *display* gör. Enligt databasen kopplas *exponering* främst till fotografering, men används även av, till exempel, bibliotekspersonal för att syfta till synliggörandet av monografier och andra medier.

Något som kan skapa förvirring när det rör forskningsområdet skyltning inom BoI – biblioteks- och informationsvetenskap – är att begreppen inte förefaller vara standardiserade. Begreppet *skyltning* inom det svenska språket kan redan skapa förvirring då det även kan gälla skyltning, eller skyltar, i en vägledande bemärkelse. Även inom engelskspråkig forskning råder det oenigheter. Där kan både *display* och *exhibition* användas för att syfta till skyltning, trots att *exhibition* snarare kan sägas att ha med utställningar att göra. Möjligen kan det vara att utställningar är lika vanliga som skyltningar på amerikanska bibliotek (där de flesta studier kommer ifrån). Min upplevelse, både från den svenska forskningen och från biblioteksbesök, är att svenska folkbibliotek inte använder utställningar i samma utsträckning, och i synnerhet inte i syfte att synliggöra samlingarna.

Inom svensk biblioteksforskning råder också samma problem med oenigheter angående begrepp i viss utsträckning, då begreppet *exponering* ibland används i stället för *skyltning*. Detta stötte jag bland annat på i de intervjuer jag hade med både bibliotekarier och biblioteksanvändare, men även i en kandidatuppsats inom ämnet (Andreassen & Asp Viken 2021).

Det finns en del olika sätt att referera till de som använder och besöker biblioteket. Jag har valt att referera till dem som *biblioteksanvändare* eller *användare* då jag undersöker personers användning av biblioteket. Jag refererar därför inte till dem som *besökare* då det antyder en mer passiv roll, och jag menar att de ”använder” biblioteket snarare än bara ”besöker” det. Lisa Engström har även en diskussion kring detta i sin avhandling. Hon använder begreppet *användare* och motsätter det till begreppet *låntagare* då hon menar att hennes studie inbegriper även de som inte har lånekort på biblioteken i fråga (Engström 2019). Detta är också en anledning till att jag väljer att använda begreppet *användare* i stället för *låntagare* då användningen av skyltningen, som kommer att kartläggas och granskas i avsnitt 5

---

¹ Här syftas främst till en av deras databaser - databasen för svenska ämnesord

och 6, inte nödvändigtvis behöver vara i relation till utlåning eller kopplat till huruvida användaren har ett lånekort på biblioteket eller inte.

Jag refererar till de som arbetar på biblioteket som *bibliotekspersonal* då det inte bara arbetar bibliotekarier på biblioteken jag studerat. Eftersom det inte alltid framgått i intervjuerna huruvida de som arbetar med skyltningen titulerar sig bibliotekarier, biblioteksassistenter, eller något annat, har jag valt att kalla dem *bibliotekspersonal*. Användningen av detta begrepp kommer jag diskutera ytterligare i avsnitt 4.6.

Med *referensbibliotekarie*, *referensarbete*, *referensintervju*, eller *referenssamtal* menas det jobb bibliotekspersonal gör när de hjälper biblioteksanvändare med, till exempel, informationssökning, inspiration, etcetera. Det är alltså när bibliotekspersonal genom samtal, chatt, eller liknande, hjälper användaren att komma till botten med vad hen är ute efter, hitta det hen är ute efter, eller hitta det hen inte visste att hen var ute efter (Carlsson 2005).

2. Tidigare forskning

I kommande avsnitt kommer jag ge en kort överblick över forskningsläget i relation till detta arbete. Först kommer jag att kartlägga den forskning som har med biblioteksrummet att göra, eftersom rummet och konceptet kring rumslighet är centrala i undersökningen. Därefter kommer jag att fokusera kartläggningen till skyltningen och dess plats i forskningen eftersom skyltningen mer specifikt är föremålet för min undersökning.

2.1 Rummet

Biblioteksrummet, biblioteket som plats, etcetera, har studerats på många olika sätt inom BoI. Både inom Sverige och internationellt är detta återkommande teman inom forskningen, och kan, som kommer bli tydligt nedan, innefatta allt från biblioteket i samhället och biblioteket som plats till *wayfinding* och *serendipitet*. Eftersom det är ett så brett fält väljer jag därför att presentera och kartlägga detta fält innan jag presenterar och kartlägger skyltningen, eftersom det kan vara fördelaktigt att ha en uppfattning kring det bredare forskningsfältet innan man ger sig in på det mycket smalare forskningsfält som innefattar specifikt skyltning.

Först kommer jag här att kartlägga den svenska forskningen relaterat till biblioteket och samhället, samt biblioteket som plats. Därefter kommer jag presentera internationell forskning om biblioteket som plats, och sedan fokusera kartläggningen till *serendipitet* och *wayfinding*, men som fortfarande har att göra med det fysiska biblioteksrummet och biblioteket som plats.

En person som granskat folkbiblioteket i relation till den svenska samhället, samt hur styrdokument och bibliotekspraktiker relaterar till detta, är Hanna Carlsson (2013). Jag kommer presentera och kartlägga hennes avhandling ytterligare i avsnitt 3 relaterat till teori, då hon också använder sig av *Actor-Network Theory*. Men hennes avhandling är även relevant för detta arbete i hur hon kartlägger samhällets, politikens, och biblioteksväsendets relation till bibliotekets roll. Hon kartlägger den svenska bibliotekssektorns upplevda kris relaterat till ökande nyliberala värderingar inom offentlig sektor i kombination med teknisk och digital utveckling som försätter bibliotekets roll och praktiker i gungning. Jag kommer återkomma till denna avhandling i avsnitt 3.

I inledningen av sin avhandling om bibliotek med obemannade öppettider skriver Lisa Engström bland annat om den upplevda bibliotekskris Hanna Carlsson kartlägger i sin avhandling. Engströms avhandling är skriven några år efter Carlssons och hon, speciellt i relation till Carlssons avhandling, skriver att krisen har förändrats något. Men hon skriver också, likt Carlsson, om NPM-tänkets och aspektpolitikens ökande inflytande inom bibliotekssektorn. Hon skriver att:

[i] det här sammanhanget kan beslutet att låta biblioteket vara obemannat under delar av öppettiden förstås som ett sätt att hantera bibliotekets kris genom att stärka bibliotekets legitimitet utifrån en nyliberal rationalitet som betonar effektivitet

Engström, L. 2019 s.18

Engström beskriver också hur nya tekniker och ökad digitalisering banat väg för ökad självservice för användare inom biblioteken. Hon menar att en möjlig start eller viktig punkt som banat väg för dagens självservice är ”införandet av öppna hyllor på folkbibliotek, vilket skedde för ungefär hundra år sedan” (ibid, s. 25). Hon förklarar att detta infördes i syfte att göra biblioteket mer demokratiskt då användarna nu själva kunde ha tillgång till böckerna. Hon menar att detta införande också användes för att stärka bibliotekariens legitimitet, då bibliotekarien bidrog med servicen och hjälpen att hitta i hyllorna. I dagens bibliotek finns det många fler möjligheter till självservice och Engström skriver att ”användarna förväntas nyttja de självservicelösningar som tillhandahålls” (ibid, s. 26). Hon kopplar även dagens förväntningar på självservice i biblioteket till en ökad förväntan på, och möjligheter för, självservice i många delar av resten av samhället. Hon skriver att detta kan verka frigörande för användaren, men beskriver det också som en ”ansvarsförskjutning” (ibid, s. 27) från bibliotekarien till användaren.

Gloria J. Leckie är en tongivande röst inom BoI och en annan person som har skrivit särskilt mycket om biblioteket som plats. Till skillnad från forskning inom skyltning så har forskning om biblioteket som plats inte begränsat sig till universitetsbibliotek, utan det finns mycket forskning där man även studerar folkbiblioteket. Leckie och Jeffrey Hopkins menar att folkbiblioteket, sedan dess tillkomst, varit en viktig plats: ”it is both an instrument and a site of public communication and is thus a principle product and producer of public culture” (Leckie & Hopkins 2002, s. 327). Likt Carlsson påpekar de bibliotekets ständigt förändrande roll i ett alltmer digitaliserat samhälle, men konkluderar att ”private market interests encroaching upon this institution, and not advances in information technologies, represent a threat to its multifaceted role as a successful public place” (ibid, s. 328). Bakgrunden till Leckies och Hopkins studie är att ett ökande antal nya bibliotek byggs i Nordamerika. Studien grundar sig alltså i frågor kring

folkbibliotekets identitet och sociala roll i början av 2000-talet och, precis som Carlsson, kopplar de detta till hur bibliotekens roller hör ihop med städernas identiteter.

De studerar två kanadensiska ”central public libraries”, alltså centrala stadsbibliotek, precis som i inramning för detta arbete. Här poängterar de att definitionen av ”public space”, eller *offentlig plats*, ändrats markant under andra hälften av 1900-talet. Detta till följd av bilens ökade utbredning, minskningen av platser som inte är privatägda eller kommersiellt drivna, det som Leckie och Hopkins refererar till som ”late capitalism” (ibid, s. 330), eller *senkapitalism*, och den ökade digitaliseringen som lett till ökningen av digitala platser. De skriver att ”[i]n such an economy geared toward personal consumption, public institutions [...] are increasingly challenged by politicians and citizens alike who adhere to a user-pay mentality suspect of universal services for all” (ibid, s. 330-331). De väljer att definiera offentlig plats som något som “is produced and reproduced by social practices that transpire in specific places” (ibid, s. 332). Även om detta arbete inte intresserar sig specifikt för offentlig plats som koncept, så ligger denna definition av arbetets teorier nära till hands då den understryker platsers produktion och reproduktion som något som uppstår i samband med det sociala planet. Författarna fokuserar även särskilt på vikten av det offentliga rummets neutralitet, gemenskap, och kravlöshet.

Som det tidigare citatet från sida 328 antyder så fann Leckie och Hopkins att biblioteken de studerat fyller en mängd viktiga funktioner och roller i samhället: ”extremely important educational, informational, and social functions” (ibid, s. 359), så väl som ”important symbolic, cultural, and socioeconomic roles” (ibid, s. 359). De menar att det verkliga hotet mot bibliotekets roll är att neutraliteten kommer överges till förmån för privata och kommersiella syften, och att detta kommer leda till en förändring i ”the fundamental nature of libraries” (ibid, s. 360).

En annan studie som fokuserar på biblioteket som plats, här specifikt ett Carnegiebibliotek, publicerades av Matthew Griffis 2010. Där granskade han ett Carnegiebyggt bibliotek i Ontario och jämförde biblioteksrummets arkitektoniska och användarupplevda syfte i hur rummet såg ut och användes då det byggdes, och nu. Han använder sig av Henri Lefebvres modell *the spatial triad* för att granska och jämföra biblioteksrummet då och nu. Jag kommer presentera och kartlägga denna studie ytterligare i avsnitt 3, då denna studie relaterar till användningen av Lefebvres *The Social Production of Space* inom BoI.

Martin Garnar och Joel Tonyan har undersökt det fysiska universitetsbiblioteksrummet som plats i relation till användares förväntningar. De understryker vikten av att förstå vad användare förväntar sig av, och hur de använder, biblioteket i en tid då det fysiska biblioteksrummets roll och syfte, speciellt i kontrast till det digitala biblioteksrummet, är i gungning. De menar att dessa förändringar kan leda till att tjänster som ses som självklara från bibliotekariernas håll kanske inte är så högt värderade från användarnas håll. Därför menar de att man behöver veta vad användarna tycker för att kunna utforma det fysiska biblioteksrummet så att det stämmer bättre överens med användarnas behov. De citerar kvantitativa metoder och studier som viktiga verktyg för att kunna undersöka aspekter av detta, men menar samtidigt att dessa metoder är begränsade i komplexitet. Som exempel på detta citerar de en tidigare enkätstudie de utfört, där de funnit diskrepanser mellan fysiska bibliotekstjänster användare sade sig värdera högt samtidigt som de svarade att de aldrig använt tjänsterna själva. I dessa fall hade de inte möjlighet att komma till botten med varför användarna svarat på detta sätt eftersom det var en enkätstudie. I denna fallstudie använder de därför sig av kvalitativa intervjuer för att försöka ta reda på varför det finns en diskrepans mellan användarnas förväntningar och faktisk användning. De kommer bland annat fram till att studenterna som använder biblioteket:

[...] want spaces that make sense and do not require assistance to navigate, as they may be embarrassed to ask for help because they think they should already know how to use a library.

Garnar & Tonyan 2021, s.7

Användarna har även en del förutfattade meningar om vad som borde finnas på ett universitetsbibliotek. I en del fall verkar det som att vissa tjänster därför får en närmast symbolisk mening hos användarna, och att vissa tjänster bidrar mer till bibliotekets miljö eller trovärdighet som bibliotek snarare än att det är tjänster som faktiskt används ofta. Författarna menar därför att man inte bara kan se till faktisk användning när man utformar eller ändrar i det fysiska rummet, då vissa tjänster kan fylla ett syfte utöver användning, men som inte blir tydligt förrän man pratar med användarna. I denna kontext menar författarna att:

[i]n situations where a resource is underused, libraries must understand users' expectations around these resources, regardless of whether or not they actually use them, and how they factor into users' conception of the library as place.

Garnar & Tonyan 2021, s. 8

De menar därför att, när man ser till bibliotekens utformning, måste man se både till den faktiska användningen och även till användarförväntningar. För att förstå

vad dessa förväntningar har för bakgrund och syfte hos användarna måste man prata med användarna i fråga om bibliotekets utformning och tjänster.

Nära kopplat till frågor om det fysiska biblioteksrummet som plats är också *serendipitet*, på engelska *serendipity* eller *serendipitous browsing*. Svenska Akademiens ordlista definierar serendipitet ”förmåga att göra värdefulla upptäckter av en slump” (Svenska akademiens ordlista 2015), och inom BoI relaterar detta till ett informationsbeteende där användaren slumpmässigt eller på måfå hittar en bok, artikel, etcetera. Donald O. Case och Lisa M. Given skriver att “[i]nformation also comes through serendipity, chance encounters, or when others share information that they believe may be useful to you” (Case & Given 2016, s. 6), alltså en slags oavsiktlig informationssökning där användaren hittar något hen inte visste att hen ville ha eller behövde. I en kort artikel tar Bruce E. Massis upp serendipitet och vilken plats det nu har i det fysiska biblioteksrummet, speciellt i relation till ökningen av digitala tjänster och medier, och platsbrist på fysiska bibliotek. Massis studerar hur olika bibliotek av olika typer – med fokus på universitetsbibliotek – i USA hanterar serendipitet, specifikt relaterat till platsbrist, och visar att det inte verkar finnas någon konsensus kring hur man främjar eller underlättar serendipitet. Massis sammanfattar artikeln med att den fysiska platsbristen kommer att öka även om allt fler medier digitaliseras, och att man behöver ta ställning till frågor om platsbrist men även till frågor om serendipitet. Frågan om platsbrist och prioriteringar i relation till sökning och serendipitet är också något tidigare nämnda författare, Garnar och Tonyan, vidrör i sin studie. De erfor att hyllor med boksamlingar “is the promise of possible resources for future research that contributes to users endowing the library with an aspirational atmosphere” (Garnar & Tonyan 2021, s. 7) men frågar sig då “how many books are required to maintain that promise” (ibid, s. 7). De har inget enkelt svar på detta utan menar att det skulle kunna skilja från bibliotek till bibliotek.

I en studie på Brigham Young University, granskar Dan Broadbent *serendipitet* och *browsing*, samt hur bokens placering i hyllan i motsvarighet till ögonhöjd påverkar utlån och användning av böckerna. Studien har alltså inte med skyltning att göra i en strikt bemärkelse, men har att göra med användning och hur utformningen av rummet kan påverka denna användning. Broadbent fann att böcker i ögonhöjd används i mycket högre grad än böcker som inte var situerade i ögonhöjd. Han menar därför att: “While physical browsing may be helpful for serendipitous discovery of books, these results indicate that it will bias a patron's selections

significantly toward books stored on shelves that are at eye level and against books near the floor level.” (Broadbent 2020, s. 4).

Ett annat forskningsområde som också tangerar biblioteksrummet som plats och *serendipitet* är *wayfinding*, ett forskningsfält som Lauren Mandel är speciellt tongivande inom. *Wayfinding* har att göra med att undersöka hur man hittar på en plats, till exempel genom skyltar, markörer, etcetera. Mandel har forskat om detta specifikt i biblioteksrummet och ofta relaterat till folkbibliotek. I en studie hon utfört med Kelly A. LeMeur granskar de hur en existerande *wayfinding*-modell skapad av Romedi Passini kan appliceras på användare vid folkbibliotek. De kommer fram till att användare rör sig och hittar i biblioteket baserat på alla, men främst två, strategier ur modellen: genom tidigare kunskap om hur folkbibliotek är utformade, och genom att ta upp information medan de rör sig i biblioteket. Författarna menar att för att underlätta för användarna att hitta i biblioteket baserat på dessa två strategier bör man utforma folkbibliotek så att de matchar den erfarenhet och uppfattning användarna redan har, och att man bör se över vilka markörer som hjälper och inte hjälper användarna.

Hon har bland annat också forskat om hur universitetsbibliotek kan använda sig av tekniken ”Geographic information systems” för att skapa mer specifika data över hur användare rör sig i biblioteket, vilka områden och tjänster som används mycket och vilka som används lite, etcetera. Hon menar med denna studie att bibliotekets fysiska platser ofta utformas på fel sätt eftersom det saknas förståelse för hur platsen används, och menar att det behövs mer specifika kartläggningar av platsen än att bara räkna hur många användare som sitter vid bibliotekets olika sittplatser vid olika tidpunkter. I båda dessa studier ser man också en trend som går ut på att försöka göra folkbiblioteket effektivare, och utforma det på ett sätt där hela rummet används på ett så effektivt sätt som möjligt.

2.2 Skyltningen

Det har, som nämnts tidigare, inte gjorts lika mycket forskning specifikt relaterat till skyltning. Detta forskningsfält är mycket smalare och därför är det endast två studier som kommer att presenteras och kartläggas i denna del.

En studie av Lizzy Walker diskuterar skyltning inom universitetsbibliotek, men då gäller det främst skyltning av skönlitteratur, med ett fokus på de fördelar det kan föra med sig att införskaffa skönlitteratur utöver facklitteratur på universitetsbibliotek. En av flera slutsatser är att skyltning av en viss typ av böcker

eller genrer, speciellt inom ett specifikt tema, kan göra låntagare medvetna om böcker och andra medier som de kanske inte visste att biblioteket hade att tillgå. I detta fall skönlitteratur – specifikt skräck – på ett universitetsbibliotek. Walker har även valt att fokusera på kvinnliga författare inom skräck-genren och väljer således att lyfta fram en grupp hon menar är underrepresenterade och förbisedda. Följaktligen har hon ett tydligt syfte och en styrning med de böcker och medier hon väljer att skylta med. Följande citat:

Initially, the content focused on popular culture from a consumer view, but it was soon evident that seminal academic works about gender and horror movies needed to be incorporated into the displays. For each year, titles adding academic value to the popular culture content were included.

Walker 2018, s. 215

illustrerar att hon inte bara valt litteratur att skylta med utifrån syftet att lyfta fram kvinnliga författare, utan hon har även gjort ett aktivt val att inte bara skylta med kommersiellt populära böcker, utan även med akademiska böcker. I artikeln redogörs inte för anledningen till detta, men syftet skulle antingen kunna vara att skapa en tydligare koppling mellan skyltningen och låntagarnas akademiska studier.

En annan studie som tittar på skyltning är ”The Effect of Fiction on Religious Studies Display Shelves in an Academic Library”. Även där tittar författarna, Marissa Bischoff och Gerrit van Dyk, på skyltning inom universitetsbibliotek, denna gång i Utah, och vad skyltning av skönlitteratur skulle kunna ha för roll där man annars förväntar sig facklitteratur. Författarna fann att typen av religiös skönlitteratur man provade att skylta med blev utlånad i högre grad än när denna typ av skönlitteratur endast fanns att tillgå i hyllorna. De fann även att utlån av både skönlitteratur och facklitteratur ökade när man valde att skylta med skönlitteratur. I studien testade Bischoff och van Dyk olika bokmängder på skyltningen och kom fram till att fler böcker inte nödvändigtvis betyder fler utlån. De konkluderar att ”[a] lower number of titles and less cluttered display shelves leads to higher overall circulation” (Bischoff & van Dyk 2020, s. 82).

Eftersom det fanns ett sådant fåtal studier och vetenskapliga artiklar om skyltning valde jag även att undersöka om det skrivits uppsatser inom det svenska området. I Sverige har det skrivits uppsatser om specifikt skyltning inom BoI på kandidatnivå. Hilda Andreassen och Lowe Asp Viken gjorde 2021 en enkätstudie på kandidatnivå om skyltning på ett folkbibliotek där de kommer fram till att skyltningen både fungerar vägledande i det fysiska biblioteket och introducerar aktuell litteratur för användarna. De menar också att användares uppfattningar om skyltning kan

härledas till deras uppfattningar om bibliotekariens arbete och roll. En annan uppsats på kandidatnivå som relaterar till skyltning är skriven av Anja Wadenheim 2012, där hon granskar marknadsföring på två folkbibliotek. I detta arbete granskar hon en rad olika marknadsföringsavenyer biblioteken använder sig av och skyltningen är en del av detta.

Sammanfattningsvis kan man se ett forskningsfält under 2000-talet som intresserar sig för folkbibliotekets, och folkbiblioteksrummets, förändrade roll till följd av samhällets ökande kommersialisering, pragmatiska värderingar, och bibliotekets ökande digitalisering. Det uppstår frågor kring vad man ska prioritera plats och finansiering för i det fysiska biblioteksrummet, och man måste börja bedöma och prioritera vilka av bibliotekets ”klassiska” tjänster är vitala för biblioteket, och vilka man kan eller måste ta bort till förmån för ny teknik. Detta försvåras genom att det ligger ett fokus på mätbara tjänster samtidigt som studier visar att många av bibliotekets tjänster fyller funktioner och roller som är symboliska snarare än mätbara, men inte desto mindre viktiga. Vad gäller skyltningen, mer specifikt, intresserar sig forskningen sig främst för skyltning vid universitetsbibliotek, och här speglar man också de pragmatiska värderingarna genom att studera hur skyltningen kan användas för att förhålla sig till dalande utlåningsstatistik. Men forskningen visar även hur skyltningen kan användas för att lyfta och främja viss typ av litteratur i olika syften.

3. Teoretiska perspektiv

Jag har valt att använda mig av två olika teorier för att mångsidigt kunna fånga upp alla de aspekter mina frågeställningar rör. Teorierna jag valt är *The Social Production of Space* och *Actor-Network Theory* (som hädanefter kommer refereras till som *ANT*) – på svenska även kallad ”Aktör-Nätverksteori”. Dessa båda teorier är post-strukturalistiska och har båda att göra med skapande i sociala samspel, där *The Social Production of Space* har att göra med plats och det sociala i ett ständigt samspel av skapande, och *ANT* har att göra med mänskliga och icke-mänskliga aktörers samspel för skapandet av fenomen. Jag kommer att först presentera *The Social Production of Space* då det är teorin jag kommer nyttja mest i detta arbete, och därefter presenteras *ANT*.

3.1 The Social Production of Space

Som har kartlagts ovan så är konceptet med ”biblioteket som plats”, frågor som rör själva biblioteksrummet och dess roll för användare, besökare, personal, samt för samhället, ett återkommande tema inom biblioteks- och informationsvetenskap, och det finns olika teorier man kan använda som glasögon för att studera detta koncept. En sådan teori är Henri Lefebvres teori om *The Social Production of Space*. Jag bedömer denna teori vara lämpligare än *ANT* för att undersöka och förstå själva platsen och dess betydelse för användaren, och kan därför vara ett bra komplement till *ANT*.

Henri Lefebvres teori om *The Social Production of Space*, liksom hans andra teorier, är grundad i marxistisk teori. Lefebvre tar särskild ansats inom dialektisk materialism (Elden 2003, s. 3), och detta kan ses i hans teori om hur plats skapas genom att teorin rör hur det materiella spelar in i sociala situationer. Även hur det sociala och det rumsliga skapar och influerar varandra i en konstant process kan härledas till marxismens dialektiska materialism (Encyclopædia Britannica 2023).

Modellen *the spatial triad* i denna teori har även ett visst fokus på uppfattning eller upplevelse av rummet, och därför skulle det kunna vara ett komplement till *ANT* i att försöka förstå just användaruppfattningen eller upplevelsen av både skyltningen och biblioteksrummet. Modellen är uppbyggd av *representations of space*, *representational space*, och *spatial practice*. *Representations of space* syftar till platsen så som den tänkts ut av designers, arkitekter, etcetera. *Representational*

space syftar till uppfattningar, förväntningar, och föreställningar om platsen. *Spatial practice* syftar till användarens aktiviteter, beteenden på platsen, och upplevelser av platsen. Beståndsdelarna i denna modell kallar Lefebvre även för *conceived space*, som motsvarar *representations of space*, *perceived space*, som motsvarar *spatial practices*, och *lived space*, som motsvarar *representational spaces*, men den *spatial triad* jag ska använda mig av i denna uppsats är de begreppen jag förklarat ovan.

Anledningen till att *The spatial triad* är uppbyggd som en ”triad” är eftersom Lefebvre menar att triader behövs i ett dialektiskt perspektiv. Han menar att ett tredje perspektiv, till skillnad från binära motsatser, kan blottlägga ”a transformation in thought, its evolution in the world that is in process of becoming” (Lefebvre 2003a, s. 58). Han kritiserar därför användandet och betonandet av ”dyader” inom stora delar av filosofins historia (Lefebvre 2003b, s. 50). Triader är därför ett återkommande koncept inom Lefebvres olika teorier.

3.1.1 Inom BoI

Biblioteket studeras ofta som mötesplats och social plats, och man kan även använda sig av, till exempel, den sociologiska teorin om *third place*, eller en *tredje plats*. Buschman och Leckie (2007) skriver om detta och menar att en sådan teori, *thirdspace*, skapats av den nymarxistiska forskaren Edward Soja som ett mer komplext svar på Lefebvres teorier. Lefebvres teori inkluderar också den sociala aspekten men inte nödvändigtvis genom det uttalade mötet mellan olika personer inom biblioteksrummet, utan hur sociala samspel och processer formar och blir formade av den fysiska platsen.

Lefebvres teori har inte använts i särskilt stor utsträckning för att granska just biblioteksutrymmet, och de få studier som gjorts lutar sig främst mot modellen *the spatial triad*. Det är också denna modell jag främst tänker använda från Lefebvres *The Social Production of Space*, då denna modell lämpar sig för att granska de olika delar av användarupplevelse och uppfattning, rummet, och skyltningen som jag är intresserad av att granska.

En av studierna som använder sig av Lefebvres modell *the spatial triad* är en liten studie på OCAD (Ontario College of Art & Design) universitetsbibliotek, utförd av Daniel Payne. Det som föranledde studien var ett anonymt mejl från en anställd på universitetet som beklagade sig över att biblioteket främst används för dess datorer och att studenterna inte läser böcker på biblioteket. Hen upplevde också att det var

få av hens egna studenter som använde biblioteket, och hen konstaterade därför att ”I think there’s a perception issue with the library and its use” (Payne 2018, s. 153). Artikelns författare frågar sig hur man kan få biblioteksanvändarnas förväntningar av biblioteket att motsvara bibliotekets samtida uppdrag och användningsområden, och antyder att det är mejlskrivaren som har förväntningar av biblioteket som inte stämmer överens med bibliotekets samtida användningsområden, och inte mejlskrivarens studenter.

Payne granskar denna diskrepans i förväntningar med hjälp av Lefebvres *spatial triad*. Han menar att användarna blandar ihop *perceived space*, alltså *spatial practices*, och *conceived space*, alltså *representations of space* – att användarna har föreställningar om vad ett bibliotek är och hur det ser ut, som inte stämmer överens med platsen och dess tilltänkta aktiviteter. Enligt författaren kan denna diskrepans leda till ”confusion, disappointment, even alienation” (ibid, s. 154). För att undersöka detta problem ytterligare, och för att försöka närma sig en lösning, startar biblioteket ett projekt där några studenter använder delar av biblioteksutrymmet för att ställa ut konstverk där de på något sätt analyserar eller kritiserar biblioteket. Detta för att öppna en dialog om vad biblioteket är, både för de studenter som skapade konstverken, och för de användare som ser konstverken i biblioteket. Payne analyserade sedan dessa konstverk med utgångspunkt i *the spatial triad*.

Således använder Payne sig av *the spatial triad* i syfte att undersöka diskrepansen mellan *perceived* och *conceived space* – alltså användningen och uppfattningen av platsen versus designen av platsen – i hur biblioteksanvändarna förväntar sig att biblioteksrummet ska vara, och vad man kan göra för att motverka denna diskrepans. Eftersom jag i denna uppsats undersöker biblioteksanvändares upplevelser av vissa aspekter av biblioteksrummet – något som även kan inkludera förväntningar – så finns det motsvarigheter i hur Payne använder sig av *the spatial triad* och har viss relevans för denna uppsats.

En annan studie som använder sig av *the spatial triad* är “Relevance of the spatial triad theory in (re) designing and planning of academic library spaces” (2020), där författarna menar att man borde beakta *the spatial triad* när man bygger och designar bibliotek för att skapa platser efter användares behov och upplevelser, i stället för att skapa platser och förvänta sig att användare anpassar sig efter själva platsen. De menar att *the spatial triad* som modell är specifikt fokuserat för att “develop knowledge about the space as not just physical container but as product of social interactions between different groups involved in its design and use

through a social process.” (Ilako, Burkiwa & Maceviciute 2020, s. 73), och att modellen därför är speciellt lämpad för att skapa en djupare förståelse för användarperspektivet.

En tredje studie som jag presenterade i avsnitt 2 är utförd av Matthew Griffis, där han har granskat ett folkbibliotek i Ontario. Han inleder studien med att kartlägga Andrew Carnegies finansiering och byggnationer av bibliotek runt om i Nordamerika under slutet på 1800-talet och början av 1900-talet, där Carnegie hade vissa arkitektoniska riktlinjer för hur biblioteken skulle byggas för att de skulle få finansiering av honom. Griffis menar att biblioteken byggda i USA har studerats i större utsträckning än Carnegies kanadensiska bibliotek. Därför har han valt att granska själva biblioteksrummet i ett bibliotek i Ontario, Owen Sound Public Library, vars byggnation finansierats av Carnegie och därför följer de riktlinjer Carnegie satte upp. Biblioteket har, sedan det byggdes, genomgått en del renoveringar, och han väljer därför att jämföra ritningarna från ett liknande bibliotek med hur biblioteksrummet ser ut nu. Detta gör han med hjälp av Lefebvres *spatial triad*, där han jämför hur biblioteket som plats förändrats i och med att dess syfte, uppdrag, plats i samhället, etcetera, har förändrats. Han använder därför the *spatial triad* för att granska den ursprungliga utformningen av biblioteket och hur det användes, och jämför detta med en granskning av den nuvarande utformningen av biblioteket och hur användningen har ändrats.

3.1.2 Användning i detta arbete

Jag har valt *The Social Production of Space* eftersom teorin främst koncentrerar sig på användare av platser, och hur platsen och användare påverkar varandra. Detta perspektiv är ytterst relevant för det jag granskar med detta arbete eftersom jag intresserar mig särskilt för användarperspektivet.

Jag kommer främst använda mig av modellen *the spatial triad* för att granska skyltningen och rummet så som det är designat och tilltänkt av bibliotekspersonal, så som det används av biblioteksanvändare, och så som skyltningen, rummet, och bibliotekspersonalen uppfattas av användare. I detta innefattas även användares förväntningar på och uppfattningar av rollerna, praktikerna, och syftena kring skyltningen, rummet, och bibliotekspersonalen. I någon mån innefattas även bibliotekspersonalens uppfattningar och mål med rummet, skyltningen, och mötet med biblioteksanvändare.

3.2 Actor-Network Theory

ANT uppkom på 1970-talet som en metod och teori för att undersöka sambandet mellan icke-mänskliga (till exempel texter och data) och mänskliga *aktörer* (till exempel forskare) i laboratoriemiljö, och hur detta samband tillsammans med aktörer utanför laboratoriemiljön används för att skapa och sprida kunskap. *ANT* var utmärkande i, bland annat, det fokus man la på icke-mänskliga aktörer, där man menar att icke-mänskliga aktörer ingår i *nätverken* med mänskliga aktörer på samma plan som andra mänskliga aktörer gör. En ledande person inom skapandet av *ANT* är Bruno Latour, vars inledande teorier och efterföljande teorier och appliceringar Mike Michael ger en översikt av i sin bok, ”Actor-Network Theory: trials, trails and translations”. *ANT* som både metod och teori har sedermera kommit att användas utanför laboratoriemiljö. Bland annat har den kommit att användas inom forskning om design och teknologi (Michael 2017), och den har använts inom bibliotekssektorn av, bland annat, Hanna Carlsson (Carlsson 2013). Karin Hagren Idevall har också skrivit en artikel där hon granskar ”den kritiska potentialen hos *ANT*” (Hagren Idevall 2018, s. 81), där hon även benämner denna teoris påverkan inom, bland annat, ”informationsteknologi” (ibid).

Hagren Idevall menar att föremålet för *ANTs* granskning är ”fenomen och handlingar” (ibid s. 82) som ”skapas” genom ett samspel av mänskliga och icke-mänskliga aktörer. Aktörer skapar nätverk som varigenom dessa handlingar upprätthålls. Denna process går till så att en eller flera aktörer identifierar ett intresse eller ett behov – de skapar en ”*problematisering*” (ibid, s. 90, min kursivering). För att kunna ”*värva*” (ibid, s. 91, min kursivering) fler aktörer för att uppfylla intresset eller behovet måste huvudaktörerna translate (Michael 2017) – *översätta* – sina intressen så att dessa intressen blir förenliga med andra aktörers intressen. De gör detta genom att presentera sina intressen eller behov på ett sätt så att de upplevs fylla eller komplettera intressen eller behov andra aktörer har. Detta kallas för ”*intressering*” (Hagren Idevall 2018, s. 90, min kursivering). Det finns också ”obligatoriska passagepunkter” aktörerna måste enas i för att kunna enas i nätverket (ibid, s. 90-91) och huvudaktören måste därför övertyga andra aktörer om dessa passagepunkter (Michael 2017). När detta är klart kan aktörer värvas och aktörerna bildar tillsammans ett *nätverk*. Nätverkets stabilitet är beroende av många olika faktorer, så som om intressena fortsätter att vara förenliga, om aktörerna fortsätter acceptera huvudaktörens placering i nätverket, etcetera (Michael 2017).

Viktigt att ta upp i denna del som har med teori att göra är att skaparna av *ANT* själva väljer att motsätta sig uppfattningen om att *ANT* är en teori trots att

benämningen ”Actor-Network Theory” innehåller just begreppet ”teori”. Hagren Idevall beskriver denna lite motsägelsefulla inställning genom att förklara att Bruno Latour motsätter sig hur teori ofta används inom vetenskapen. Eftersom *ANT* hanterar sociala fenomen ur ett perspektiv där strukturerna inte är naturliga menar de att teori som ett verktyg för att endast iakttas till synes ”naturliga” fenomen är oförenligt med *ANT*. ”ANT beskriver effekter snarare än förklarar orsaker” (ibid s. 82). *ANT* angriper inte heller fenomen på samma sätt som många andra teorier gör. Hagren Idevall beskriver det som att teorin synliggör processer, men inte är intresserad av att ”[förse] oss med förklaringar” (ibid s. 82). Trots detta väljer jag att inkludera *ANT* som en teori i detta arbete, då jag är medveten om att en viktig utgångspunkt i teorin är att det inte finns några ”naturliga” strukturer. Eftersom jag kombinerar två teorier ser jag inte det som nackdel att *ANT* är mer beskrivande än förklarande, men detta är också anledningen till att jag väljer att ha *The Social Production of Space* som huvudteori. Jag skulle även vilja tillägga att dessa aspekter är förenliga med *The Social Production of Space*, då även den teorin granskar produktionen av strukturer och inte ser strukturer som naturligt förekommande fenomen utan något ursprung, samtidigt som det är en teori som är mer förankrad i en stark ideologisk bas samt en idé om praktiska appliceringsområden.

3.2.1 Inom BoI

ANT verkar inte fullt så vanligt inom BoI, och när det förekommer relaterar det oftare till strukturer inom, till exempel, det tekniska eller digitala, snarare än till fysiska rum. Detta förefaller logiskt eftersom det oftare är detta sätt *ANT* används på inom forskning även utanför BoI, och ofta inte på det mer konkreta sätt jag kommer använda det här. En person som jag presenterade tidigare och som har använt sig av *ANT* inom BoI i Sverige - på Malmö stadsbibliotek - är Hanna Carlsson, i sin avhandling ”Den nya stadens bibliotek: Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps-och upplevelsestadens folkbibliotek”. Denna avhandling granskar strukturer mellan styrdokument och dess omsättande i praktiken på Malmö stadsbibliotek efter bibliotekets förändring 2009-2012, speciellt i relation till en ny digital avdelning på biblioteket. Som bas i sin avhandling har hon även konceptet med ett paradigmskifte inom biblioteket som konsekvens av ett paradigmskifte inom Malmö som stad, där biblioteket måste bilda sig en ny identitet och ett nytt ”varumärke”. Användandet av *ANT* för att granska organisatoriska strukturer är vanligt men skiljer sig från hur jag använder *ANT* i detta arbete. De delar av Carlssons avhandling som är mer relevanta för denna uppsats är hennes kartläggning av en upplevd kris inom – i synnerhet den svenska – bibliotekssektorn, Malmö stadsbiblioteks relation till staden Malmö, och

kartläggningen av *ANT*. Bakgrunden om krisen, det politiska läget, och kopplingen till staden och dess identitet är även intressant för denna uppsats, då bibliotekets tilltänkta identitet, identiteten man vill förmedla utåt, kan spela roll för utformningen och innehållet på skyltningen. Bibliotekets identitet går även hand i hand med bibliotekets tillskrivna syften – om det är tanken att biblioteket ska ha en fostrande roll, en emancipatorisk roll, etcetera (Olsson Dahlquist 2019). Eftersom skyltningen och biblioteksrummet är ett sätt att nå ut till användarna och praktisera detta syfte så får man anta att detta syfte därför kommer gå igen i skyltningspraktiker. Detta kan därför ha en inverkan på hur skyltning uppfattas av låntagarna.

3.2.2 Användning i detta arbete

Jag har valt *ANT* för att undersöka relationen mellan biblioteksanvändare och skyltning, samt även för att, i någon mån, undersöka relationerna mellan biblioteksanvändare, skyltning, och det fysiska biblioteksrummet i vilken både användaren och skyltningen befinner sig. *ANT* används ofta för att försöka förstå olika strukturer och fenomen i samhället utifrån dess mänskliga och icke-mänskliga aktörer, och nätverken mellan dessa aktörer. Teorin används ofta för att förstå, till exempel, organisatoriska samband och fenomen, men jag ämnar använda teorin för att skapa en bättre uppfattning kring användaren och skyltningen som aktörer och nätverket som binder dem samman. Jag är även intresserad av att försöka skapa en bättre uppfattning kring skyltningens roll i biblioteksrummet, och i dess roll i aktör-nätverket.

För att ge ett exempel och tydliggöra hur jag ska använda mig av *ANT* i detta arbete så kommer jag att titta på biblioteksanvändare som aktörer och skyltningen som icke-mänsklig aktör. Bibliotekspersonal som aktörer kommer också att förekomma, men inte i lika stor utsträckning eftersom de inte är huvudfokus för denna studie. Med denna lins kommer jag att identifiera de olika aktörernas problematiseringar och hur dessa problematiseringar går igenom intresseringar för att bli förenliga med varandra. Vad som är en aktör, vad som är ett nätverk, och vad som är en aktör i vilket nätverk, kan skilja mellan olika nätverk och därför kommer biblioteksanvändare, skyltning, bibliotekspersonal, och andra aktörer inte ha samma roller genomgående i arbetet.

3.4 Teoriernas samspel

Jag tror att *ANT* och *The Social Production of Space* kan komplettera varandra väl eftersom *ANT* granskar ”the ‘processes’ through which objects materialize in social

practice” (Waller 2016, s. 194), och Lefebvre samt efterföljandes analyser av rummet har kommit som svar på en mer pragmatisk analys av rummet. Buschman och Leckie skriver:

A humanistic approach to the library as place enables us to explore questions related to how libraries function as physical places of embodiment in the everyday, how they are understood and used by their clientele, and what symbolic meaning they hold for their community of users.

Buschman & Leckie 2007, s. 12

Båda teorierna är post-strukturalistiska som granskar rummet och objekt utifrån processer och hur dessa processer i sin tur påverkar rummet och objekten. *ANT* används oftare för att granska skapandet av fenomen, men jag tror att en granskning av hur aktörer översätter sina intressen för att värva varandra skulle kunna vara en lämplig addering till *The Social Production of Space*, som har ett större fokus på själva rummet och dess aspekter. Därför menar jag att dessa teorier skulle kunna komplettera varandra i hur de båda granskar processer, men i ansatsen hur fenomen skapas i kontrast till hur plats och det sociala skapar varandra.

4. Metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativa metoder för att utföra studien. De metoder jag valt att använda mig av är både intervjuer och observationer. Anledningen till att jag kombinerar metoder är för att jag både vill ha en inblick i hur biblioteksanvändarna – enligt egen utsago – uppfattar, använder sig av, samt interagerar med skyltningen, samtidigt som jag vill kunna bilda mig en uppfattning om sådant som användaren själv kanske inte upptäcker om sig själv och sina interaktioner. Jag bedömer att enbart observationer inte kan ge mig en tydlig bild av hur låntagare uppfattar skyltningen, och att enbart intervjuer inte kommer kunna ge mig en tydlig bild av hur skyltningen faktiskt används i praktiken. Jag bedömer därför att en kombination av metoderna blir lämplig för att kunna ge svar på mina frågeställningar.

Under intervjuerna valde jag att fråga om informanternas ålder, och jag informerade även dem skriftligt om att deras åldersgrupp och kön skulle ingå i studien. Jag tog därför del av denna information med tanken att det skulle användas i detta arbete, men det har inte visat sig vara relevant. Jag väljer därför att inte presentera informanternas åldersgrupper och kön i arbetet då detta skulle vara överflödigt information.

4.1 Urval

Både observationerna och intervjuerna har ägt rum på Lunds stadsbibliotek och Malmö stadsbibliotek. Anledningen till valet av dessa två bibliotek är för att jag fokuserar min studie på folkbibliotek, och dessa två bibliotek är två stora folkbibliotek. De skulle därför kunna vara någorlunda representativa över Skånes folkbibliotek i stort, men jag har även förståelse för att just deras storlek skulle kunna vara något som utmärker dem och särskiljer dem från mindre folkbibliotek. En annan anledning till val av dessa två bibliotek är för att potentiellt öka antalet informanter. Eftersom jag genomfört kortare intervjuer och därför behövde ett större antal, menar jag att bibliotekens storlek var fördelaktigt i detta syfte.

Anledningen till att jag valt både intervjuer och observationer är, som nämnt tidigare, att jag både ville kunna höra användarna beskriva sina egna upplevelser och erfarenheter, samtidigt som jag ville kunna observera sådant som användaren kanske inte själv är medveten om. Ett alternativ till de kvalitativa metoder jag

slutligen valde skulle kunna vara att välja en kvantitativ metod. Jag övervägde, bland annat, att använda mig av enkäter i stället för intervjuer. Anledningen till att jag valde bort denna metod till förmån för intervjuer grundar sig i ett antal olika faktorer. Göran Ahrne och Peter Svensson skriver att kvalitativa data, till skillnad från kvantitativa data, lämpar sig för att ”studera andra fenomen som är svåra att förnimma direkt, till exempel känslor, upplevelser, tankar, intentioner, hur makt opererar, beslutsfattande” (Ahren & Svensson 2015, s. 10). Eftersom jag främst studerar dessa lite mjukare fenomen så bedömer jag att kvalitativa metoder passar bättre än kvantitativa metoder. Jag ville även ha möjligheten till en friare dialog med informanterna än vad som möjliggörs genom enkäter, både för att kunna försäkra mig om att informanterna förstått frågan, och för att kunna ha möjligheten att ställa följdfrågor. Enkäter gör det möjligt att samla data från en väldigt stor mängd informanter men eftersom jag endast hade 20 informanter så kände jag inte att antalet fordrade användningen av enkäter över intervjuer.

Philip Lalander menar att man med observationer kommer åt ”inte bara de officiella berättelser som finns” (2015 s. 94), utan även ”de mer dolda processer som utvecklas” (ibid, s. 94), alltså finns det en ökad möjlighet att komma åt beteenden och företeelser som informanter kanske inte ens är medvetna om själva och därför inte kan berätta om i intervjuerna. Därför kan observationer komplettera intervjuer för att få en mer allsidig bild av användarnas upplevelser och handlingar.

4.2 Biblioteken

Malmö stadsbibliotek är en del av Malmö stads 13 bibliotek (Malmö stad 2020) – då inte inräknat det nya bibliotek som byggs i stadsdelen Hyllie. Enligt Malmös biblioteksplan ansvarar kulturförvaltningen för Malmös folkbibliotek och ”[b]iblioteken i Malmö (förkortning BiM) är en egen avdelning [...]” (Biblioteken i Malmö 2022). Stadsbiblioteket ligger i angränsning till Slottsparken och nära Malmös centrum. Biblioteket består av tre delar: *Slottet*, *Cylindern*, och *Ljusets Kalender*. Delen som kallas *Slottet* är den ursprungliga byggnaden och var tidigare ett museum. *Cylindern* och *Ljusets Kalender* byggdes till i slutet på 1990-talet.

I Lund finns 11 folkbibliotek, vilka kommunens kultur- och fritidsförvaltning ansvarar för. Stadsbiblioteket är ett av dessa bibliotek. Byggnaden, som byggdes med just tanken att det skulle bli ett stadsbibliotek och därför från början designades som ett bibliotek, började byggas i slutet på 1960-talet och stod färdigt 1970 (André 2010). Det är beläget i centrala staden, med närhet till stationen och Lunds universitet.

Skyltningarna jag valt som föremål för denna studie är, i Malmö, skyltningen vid toppen av trappan till avdelningen *Ljusets Kalender*,² samt nyhetsskyltningen en bit längre in i *Ljusets Kalender*.³ I Lund har jag valt den första gruppen med skyltningshyllor som är belägna till vänster om entrén när man kommit in i biblioteket.⁴ Anledningen till detta urval kommer jag diskutera ytterligare i metodavsnittet.

De två skyltningarna på Malmö stadsbibliotek ligger, som nämnt ovan, belägna i den delen av biblioteket som kallas *Ljusets Kalender*. Denna del av biblioteket, som ligger till höger om bibliotekets huvudentré, kännetecknas av dess stora fönster som ger rummet enormt ljusinsläpp. I denna del återfinns främst skönlitteratur, så det är även den typen av litteratur de skyltar med här. De första av skyltningarna⁵ jag valt att undersöka är belägen precis ovanför trappan som leder upp till *Ljusets Kalender* från *Cylindern*, där huvudentré och bibliotekets stora informationsdiskar finns. Skyltningen står lite avsidet den väg de flesta tar upp och ner för trappan, och står in till väggen. Skyltningen består av ett bord med en dekorativ liten byrå. Böckerna skyltas antingen genom att läggas på bordet med omslaget uppåt, genom att sättas upprätt på stöd på bordet, med omslaget utåt, och nedstoppade i byråns lådor så att omslaget syns utåt. Ibland inkluderas även en skylt för att förkunna skyltningens tema, men inte alltid. En i bibliotekspersonalen jag pratade med när jag var på biblioteket berättade att denna skyltning togs fram under covid-19 pandemin och att där tidigare stod lånemaskiner. Under pandemin fick användarna bara besöka biblioteket en begränsad tid och därför valde biblioteket att ta fram en skyltning nära ingången till *Ljusets Kalender* så att användare snabbt skulle kunna hitta böcker. Hen berättade även att utformningen bland annat är inspirerad av hur man skyltar på danska bibliotek, som tar inspiration från hur man i bokaffärer skyltar med högar av böcker på bord.

Nyhetsskyltningen⁶ är belägen längre in i *Ljusets Kalender*, nära den mindre informationsdisk som finns i den här delen av biblioteket. Skyltningen är upprätt med hyllor där böckerna står upprätt med omslagen utåt. Längst upp på hyllorna finns en skylt som förklarar skyltningens innehåll, där en av hyllorna innehåller *Senaste nytt*, *14-dagarslån* och de andra hyllorna innehåller *Tips och nytt*. I mitten av skyltningen finns även en anslagstavla med *Tips & aktuellt*, där det finns utdrag

---

² Se bilaga 4, Figur 1

³ Se bilaga 4, Figur 2

⁴ Se bilaga 5, Figur 3

⁵ Se bilaga 4, Figur 1

⁶ Se bilaga 4, Figur 2

ur bokrecensioner, information om biblioteket, information från andra institutioner, etcetera.

Skyltningen på Lunds stadsbibliotek⁷ ligger beläget till vänster om entrén, in i delen av biblioteket som huserar skönlitteratur och facklitteratur för vuxna, studieplatser, med mera. Skyltningen består av en grupp olika skyltningshyllor och är belägen i mitten av golvet mellan den skönlitterära sektionen och den facklitterära sektionen, med rum för användare att passera bredvid skyltningen för att komma till olika delar av biblioteket. Skyltningshyllorna är upprätta och lite högre än midjehöjd, och består av hyllplan där böckerna står upprätta med omslaget utåt. De olika hyllorna har olika bokinnehåll som förklaras med en skylt högst upp på skyltningen. De olika skyltningarna är indelade i *Lästips*, *Ny skönlitteratur*, *Nytt på engelska*, *Kulturrådsböcker*, *Nya fackböcker A-M*, *Nya fackböcker N-V*, *Spänning*, *Feelgood*, och en temaskyltning där temat byts ut mellan olika teman, aktuella händelser, aktuella datum, högtider, etcetera.

4.3 Intervjuer

Jag ramade in mitt urval av intervjupersoner till de som antingen tittade på eller gick förbi den skyltning som var föremål för min granskning. På så sätt hoppades jag endast inkludera de användare som hade sett skyltningen i fråga, och därför hade större möjlighet att svara på frågor angående deras uppfattningar av den. Jag valde att inte begränsa mitt urval till personer som bara fysiskt interagerade med skyltningen då jag även ville kunna bilda mig en uppfattning om varför vissa användare valde att *inte* interagera med skyltningen.

Jag gjorde tio intervjuer på stadsbiblioteket i Malmö och tio intervjuer på Lunds stadsbibliotek. Intervjuerna var mellan 3 och 7 minuter långa, och semistrukturerade. Jag valde att ändra formuleringen på frågorna, samt att ta bort eller lägga till frågor under intervjuernas gång, både beroende på hur frågorna togs emot av intervjupersonerna generellt, och för att kunna anpassa de enskilda intervjuerna till de svar intervjupersonerna gav.

Jag utgick från 11 frågor, som kan ses nedan i bilaga 1. Eftersom jag utförde semistrukturerade intervjuer såg de individuella intervjuerna lite olika ut, men jag utgick ifrån intervjuguiden där det var möjligt, och höll frågorna på samma tema där det inte var möjligt. Några av frågorna innehåller även alternativa formuleringar eller

---

⁷Se bilaga 5, Figur 3

underfrågor på samma ämne, både för att göra det lättare att forma intervjuerna efter intervjupersonernas löpande svar, men även för att kunna behålla frågor på huvudämnet även om vissa formuleringar måste kasseras.

Intervjupersonerna, när de refereras till i texten, benämns med en bokstav för att representera biblioteket jag intervjuade dem på – *M* för Malmö och *L* för Lund, samt ett nummer från ett till tio beroende på vilken intervjuperson de är i den ordning jag intervjuade. Som exempel benämns den första personen jag intervjuade i Malmö som *M1* och den sista som *M10*. Den första personen jag intervjuade i Lund benämns som *L1* och den sista som *L10*.

Jag har även intervjuat 1–2 ur bibliotekspersonalen vardera på de båda biblioteken. Anledningen till att jag valde att intervju personal utöver biblioteksanvändarna är för att jag ville kunna skapa mig en uppfattning om bakgrunden till skyltningen. Bibliotekspersonal skulle kunna ha en plats i nätverket och – om så är fallet – så kan det vara viktigt att ha med dem. De passar även in i Henri Lefebvres teori då bibliotekarierna i viss mån råder över *representations of space* i relation till skyltningen, och har därför en inverkan på hur biblioteksanvändarna interagerar med, samt uppfattar, platsen. Eftersom mitt fokus är på biblioteksanvändarnas uppfattningar och upplevelser så har jag endast använt bibliotekspersonalens upplevelser som bakgrund till detta – för att skapa en ytterligare förståelse för användarnas interaktioner och upplevelser. Därför valde jag att intervju få personer ur bibliotekspersonalen. Eftersom jag även vill kunna referera till dem och ändå försöka behålla deras anonymitet så långt det går, refererar jag till den första ur Malmös bibliotekspersonal jag pratade med som *MB1* och den andra som *MB2*. Personen ur bibliotekspersonalen på Lunds stadsbibliotek är bara en person och jag skulle därför kunna referera till hen som ”bibliotekspersonalen i Lund”, eller liknande, men för att vara konsekvent och för att bibehålla läsbarheten väljer jag därför att referera till hen som *LBI*.

Intervjuerna med bibliotekarierna gick till så att jag skickade frågorna jag ville ha svar på i mejl till de båda biblioteken. Eftersom inget av biblioteken verkar ha specifika ”skyltningsansvariga” bad jag om svar från bibliotekspersonal som har skyltning som del i sitt dagliga arbete. På Malmö stadsbibliotek svarade två personer ur bibliotekspersonalen. När jag befann mig på biblioteket för att intervju biblioteksanvändare så pratade jag även med en person ur bibliotekspersonalen som tidigare svarat på frågorna i mitt mejl. Hen hade då ytterligare svar på de frågor jag ställt, och ytterligare information om skyltningen. Hen ville även betona en del av

de svar hen gett i mejlet. Anledningen till att jag valde att skicka dessa frågor i mejlform i stället för att bedriva semi-strukturerade intervjuer likt de intervjuer jag hade med biblioteksanvändarna är av den anledning att bibliotekariernas perspektiv inte är fokus för denna studie. Som nämnt ovan bedömde jag dock att deras perspektiv skulle vara svårt att helt bortse från då de har en inverkan på innehållet i skyltningen och – delvis – på skyltningens utformning.

4.4 Observationer

Observationerna ägde rum i anknytning till de skyltningar jag valde som fokus för studien. Observationerna innefattande inte bara direkta interaktioner med skyltningen, utan även hur de användare som inte interagerade med skyltningen valde att röra sig och agera i det omkringliggande rummet för att försöka förstå hur rummet och skyltningen samspelade med varandra. Till exempel observerade jag hur biblioteksanvändarna tog sig till och från skyltningen, vilken del av biblioteket de verkade ha kommit från eller verkade vara på väg till, om de precis kommit in i biblioteket eller om de var på väg ut, och så vidare. Jag valde att observera alla som gick förbi skyltningen då de rörde sig i samma rum som skyltningen och därför skulle kunna sägas göra ett val att titta på skyltningen eller inte. Mitt val att observera alla biblioteksanvändare som gick förbi skyltningen ledde dock till att jag, under observationens gång, fick göra ett urval. Under vissa tidpunkter gick biblioteksanvändare förbi, eller interagerade med, skyltningen i ”kluster” och det var således omöjligt att nedteckna varje användares rörelse i rummet. Jag har i dessa fall ämnat att göra ett urval där jag får med så många olika målgrupper som möjligt för att – i högsta möjliga mån – skapa ett mer representativt material, men jag tvingas ändå förhålla mig till att jag gjort ett visst val.

4.5 Tematisering

I ”Techniques to Identify Themes” (2016) menar Ryan och Bernard att en genomgång av tematiseringen av sitt material är viktigt, bland annat för att kunna vara transparent i hur man gått till väga, och för att processen och resultatet ska kunna förstås och användas tvärvetenskapligt. De menar att forskare ofta utelämnar att visa hur de valt att tematisera sitt material och att man därmed förlorar en bit av textens transparens. Tematiseringens kontext går också förlorad och det kan vara svårt för utomstående att förstå hur textförfattaren kommit fram till sina slutsatser. För att undvika att presentera tematisering och analysen av materialet på ett sätt som saknar transparens så väljer jag därför att nedan utförligt förklara vilken teknik jag använt och hur jag använt den för att analysera materialet.

För att kunna tolka sitt material och dela in dem i tema som både motsvarar materialet och gör det enklare att analysera, gäller det att man använder rätt teknik (Ryan & Bernard 2016, s. 85-87). Jag har valt att tematisera och sedermera analysera mitt material utifrån repetitioner, samt likheter och skillnader. Under materialinsamlingen framgick det redan tydligt att det fanns en del likheter i hur biblioteksanvändarna uppfattade och använde sig av skyltningen. Det fanns även en del fenomen som stack ut som skillnader. Ryan och Bernard menar att det finns lite olika sätt att förhålla sig till likheter och skillnader – till exempel kan best practice skilja sig beroende på om man analyserar en text eller en konversation – men de menar att ett sätt är att jämföra mellan olika personers utsagor och "[T]he abstract similarities and differences [...] are themes" (ibid, s. 91). "The more the same concept occurs in a text, the more likely it is a theme" (ibid, s. 89) menar Ryan och Bernard, och det blev tydligt under observationerna att det fanns en del repeterande fenomen i hur biblioteksanvändarna använde sig av skyltningen. Man kan använda olika tekniker för att sortera in sitt material i teman. Man kan, till exempel, analysera och gruppera materialet efter vilka ord som förekommer oftast (ibid, s. 94-95). Eftersom jag använt mig av semi-strukturerade intervjuer där frågorna ställts på lite olika sätt – och eftersom det råder delade meningar kring termer som, till exempel, skyltning – har jag valt att inte tematisera enligt specifika ord. I stället har jag valt en teknik Ryan och Bernard kallar för "Cutting and Sorting" (ibid, s. 94), där man tittar på hela formuleringar som, tillsammans med liknande formuleringar, skulle kunna utgöra ett tema. Enligt Ryan och Bernard kan man göra dessa indelningar på lite olika sätt, men de poängterar att det är viktigt att, till en början, identifiera breda teman som man sedan kan smalna av (ibid, s. 94-95).

Jag har valt att dela in materialet i fem teman: *Bokförmedling*, *Inspiration*, *Selektion*, *I rummet*, och *Referensbibliotekarie*. Temat *Bokförmedling* relaterar till både skyltningen och biblioteksrummet, och främst till uppfattningar och förväntningar biblioteksanvändarna har av de båda. Det relaterar till historiska uppfattningar av folkbiblioteket, personalens praktiker och kunnande, samt hur detta speglas i användaruppfattningar av skyltningen. Temat *Inspiration* relaterar bland annat till bibliotekets läsfrämjande uppdrag och hur skyltningen fungerar som ett verktyg för detta. Här tangerar även diskussioner om *serendipitet* och sökning. Temat *Selektion* har att göra med urvalet i skyltningen – hur detta urval görs, hur användarna uppfattar det, och vilka faktorer som spelar in i urvalet och uppfattningen av det. Det har därför även med makten att göra, vem som har makten över skyltningen, och hur denna makt potentiellt kan påverka användarna. Temat *I*

rummet har att göra med hur skyltningen samspelar med rummet. Detta går även igen i de andra teman, men här läggs särskilt fokus på samspelet med rummet, och även det estetiska värde skyltningen kan ha för biblioteksrummet. Det sista temat, *Referensbibliotekarie*, har även den att göra med inspiration och rummet till viss del, men fokuserar ytterligare på varför användare väljer skyltningen, hur skyltningen fyller användarnas olika behov relaterat till sökning, men även kopplat till någon tanke om att användare alltmer förväntas ”klara sig själva”.

4.6 Forskningsetisk diskussion

Som nämnt ovan valdes intervjupersonerna ut bland de som redan befann sig på biblioteket. Jag gick till väga på så sätt att jag gick fram till personer och presenterade mig och studien jag utför. Jag frågade sedan om de ville delta, med betoning på att det är helt frivilligt. I de fall några av de potentiella intervjupersonerna hade ytterligare frågor om studien, ämnet, eller intervjun innan intervjun började så svarade jag på dessa frågor. Personen fick sedan välja om hen ville delta eller inte, och om intervjun skulle spelas in eller inte. När intervjun var färdig svarade jag på ytterligare frågor som informanten kommit på under loppet av intervjun, och jag lämnade även ut papper med en längre presentation av mig själv, av studien, vad deras intervjuer kommer användas till, försäkran om att inspelningarna kommer tas bort vid studiens slut, etcetera. Jag inkluderade även kontaktuppgifter till mig ifall de hade ytterligare frågor om studien eller intervjuerna. Ett av problemen med detta tillvägagångssätt är att all den information jag inkluderade om studien på pappret jag delade ut till informanterna inte kunde förmedlas i förhand. Informanterna deltog därför i intervjuerna med den korta presentation jag gett dem innan själva intervjun. De gavs tillfälle att ställa frågor innan, men jag inser att det kan vara svårt för en informant som ställs inför en intervju på plats att komma på frågor.

Informanterna bland bibliotekspersonalen valdes ut via snöbollsmetoden, då jag mejlade berörda bibliotek och frågade efter en eller två personer ur personalen att intervjua, med en uttalad önskan om att intervjua någon som jobbade med skyltning. Därför var själva urvalet upp till själva biblioteken och jag har således inte någon insyn i varför just de informanterna valdes. Att anonymisera bibliotekspersonalen är också svårare då jag inte vet hur många det är som jobbar med skyltning på de två berörda biblioteken. Om det är väldigt få som jobbar med det är så är det en större risk att andra ur personalen kan räkna ut vem jag intervjuat. Baserat på detta, och för att jag inte vet om de jag kommit i kontakt med är bibliotekarier, biblioteksassistenter, eller annan personal, har jag valt att referera till

alla informanter ur personalen som *bibliotekspersonalen* eller *personalen*. På grund av snöbollsmetoden som min urvalsmetod kan jag dock inte förhindra att personalen jag först kommit i kontakt med, samt andra ur personalen som kan ha kommit i kontakt med mitt utskickade mejl, vet vilka mina informanter är.

Under observationerna fanns det inte möjlighet att informera i samma utsträckning som under intervjuerna, då jag ville att observationspersonerna skulle agera så naturligt som möjligt, och inte som att de blev observerade. Det rörde sig också om en betydligt större mängd personer än under intervjuerna och jag hade inte haft möjlighet att samtidigt observera och även ge dem utförlig information utan att störa observationspersonerna. Därför valde jag att sätta upp en skylt med texten ”I dag är en student från Lunds universitet här och utför observationer och intervjuer till sitt examensarbete”. I Lund satte jag upp skylten på entrédörrarna till biblioteket och i Malmö, där det inte fanns några dörrar i nära anslutning till skyltningen, valde jag att lägga skylten på själva skyltningsbordet. Detta är inte ett idealiskt tillvägagångssätt då det fanns en risk att de personer jag observerade inte såg skyltarna och därför inte var medvetna om att de blev observerade. Särskilt i Malmö, där det inte fanns någon mer synlig placering för skylten, fanns det en risk att de personer som inte tittade på skyltningen inte heller var medvetna om att de blev observerade

5. Resultat

Först kommer jag att presentera materialet från intervjuerna med biblioteksanvändarna, sedan kommer jag presentera materialet från intervjuerna med bibliotekspersonalen. Till sist kommer jag presentera materialet från observationerna. I nästkommande avsnitt kommer detta material att analyseras ytterligare. Där kommer jag att presentera analysen av materialet uppdelat i de teman jag identifierat. Här vill jag emellertid presentera materialet så obehandlat som möjligt, och därför presenterar jag det i den ordning jag samlade in det. Som nämnt i tidigare avsnitt kommer informanterna i de två första delarna och i analysen benämnas i form av ett nummer och en bokstav beroende på vilket bibliotek informanten befann sig på, alltså M1-M10 för informanter på Malmö stadsbibliotek, och L1-L10 för informanter på Lunds stadsbibliotek.

5.1 Intervjuer

Först presenterar jag intervjuerna. De kommer i den ordning jag utförde intervjuerna, alltså först på Malmö stadsbibliotek och sedan på Lunds stadsbibliotek. De tio intervjuer jag utförde i Malmö ägde rum under februari 2023 och utfördes främst vid skyltningen ovanför trappan till *Ljusets Kalender*, förutom med en informant, M7, där intervjun utfördes vid nyhetsskyltningen i *Ljusets Kalender*. De tio intervjuer jag utförde i Lund ägde rum under slutet på februari och början av mars 2023. Samtliga av intervjuerna i Lund utfördes i anknäytning till skyltningsgruppen till vänster om bibliotekets entré.

5.1.1 Intervjuer på Malmö stadsbibliotek

Inledningsvis ville jag kartlägga biblioteksanvändarens biblioteksvana, hur bekant hen är med biblioteksrummet i fråga, med skyltningen i fråga, och för att – inledningsvis – försöka bedöma hur biblioteksanvändaren använder biblioteket, och om denna användning inkluderar skyltningen. De flesta i Malmö sade sig använda biblioteket för att låna böcker, men det förekom även andra aktiviteter, så som att läsa tidningar eller andra former av informationsinsamling. Frågan om hur användarna hittar litteratur på biblioteket fick jag ofta förklara ytterligare eftersom det blev tydligt att den gick att tolka på två sätt – hur man hittar rumsligt i biblioteket, och hur man vet vilken litteratur man ska ha. Därför väcktes det diskussioner både om hur sökning relaterar till det rumsliga perspektivet, men även hur det relaterar till inspirationsperspektivet. Vanligast förekommande var att

informanterna hittade inspiration både på biblioteket och utanför biblioteket. När det kommer till rumslig sökning förkom det en intressant formulering som delades av två informanter, M1 och M10, när det gällde deras sökbeteende i det fall letade efter en avdelning eller bok de inte kunde hitta: ”Jag är lite lat så jag går till informationsdisken” (M1) och ”Där är jag nog lite lat och frågar någon. I alla fall vilken riktning eller var den avdelningen är” (M10). Hälften av informanterna använde också sig av bibliotekets hemsida för rumslig vägledning och inspiration. De flesta hittade, som nämnt tidigare, även inspiration och rekommendationer utanför biblioteket, då ofta via TV, recensioner i tidningar, sociala medier, och rekommendationer från familj och vänner. De som tittade på skyltningen för inspiration uttryckte denna handling i ordalag som relaterade till spontanitet och kanske inte så relaterat till ”avsiktlig” sökning:

Asså jag kollar ofta hemma, eller jag läser vad de skriver om i sydsvenskan. Och sen, är det något jag tycker är intressant så går jag in och beställer en bok. Så ofta beställer jag böcker, men ibland är det roligt att bara gå hit och ta något som verkar spännande, något som jag inte vet så mycket om, så det brukar jag varva lite grann. Och så är det så härligt att gå på biblioteket.

M2

Precis som M2 så är det en del av informanterna som använder sig av bibliotekets hemsida, men ofta då för att beställa böcker eller för att ta reda på var i biblioteket boken kan återfinnas, och inte så ofta för att hitta inspiration.

Det många av informanterna tyckte om skyltningshyllan var att den fångar uppmärksamheten, antingen på grund av dess innehåll och utformning, eller på grund av dess placering. Placeringen uttryckte många som bra av den anledningen att många passerar den. M1 uttrycker det som att skyltningen är placerad ”[d]är genomströmningen sker”. Av vikt för ungefär hälften av informanterna var också att skyltningen synliggör böcker, både för att användarna ska kunna hitta något de kanske inte annars hade tänkt på eller vetat att leta efter, men också för att det kan vara lättare att få en uppfattning om en bok när man ser omslaget i stället för bokryggen: ”[...] jag tycker det är bra att de har tydligt, och likaså på bokhyllorna tycker jag det är jättebra det här att de lägger böcker så man ser, så det gillar jag.” (M2). En del av informanterna specificerade vikten av att skylta med nyinköpt material, och två informanter sade sig endast vara intresserade av nyinköpta böcker. För dessa informanter var skyltningen vid trappan inte särskilt intressant, utan de gick främst till nyhetsskytningen.

Hälften av informanterna menade att just lyfta fram böcker var ett av bibliotekspersonalens syfte med skyltningen. Inbakat i detta syfte menade även hälften av informanterna att läsfrämjande var viktigt för skyltningens syfte, men

några tänkte också att skyltningen var viktig för att lyfta fram böcker som, av någon anledning, blivit bortglömda eller är viktiga på något sätt. Även som del av syftet menade fyra informanter att det var viktigt för biblioteket att visa upp just nyinkommet och nyttgivet. Dessa syften tyckte också de flesta av informanterna uppfylldes av skyltningen, men för ungefär hälften av användarna uppfylldes deras upplevda syfte av skyltningen till viss del. En person menade att vad man förväntar sig av skyltningen, kombinerat med litterär kunskap:

Det beror på. Säkert, en mer litterär person kanske tänker att 'här borde de ha den här också'. Så jag tänker att det beror på lite hur litterärt insatt man är, hur bildad man är.

M1

En del av informanterna menade att för att uppfylla dessa olika syften bättre skulle man kunna komplettera skyltningen, till exempel med plats för fler böcker, eller genom olika uppsökande verksamheter. En av informanterna uttrycker att biblioteket bara är ett av flera sätt för biblioteket att nå ut till användare:

Asså detta är ju ett korn, det här är ju bara ett korn av alla möjligheter så skyltningen är väl egentligen en ganska liten- asså för det första så måste man ju vara på biblioteket

M3

De flesta av de tillfrågade sade sig inte tänka på skyltningen som något som relaterar till eller representerar resten av samlingarna. En av de som sade sig ha tänkt på det menade att hen inte tyckte skyltningen var särskilt representativ eller vägledande för resten av samlingarna då hen uttryckligen hade noterat att vissa genrer hen själv brukade läsa inte skyltas med.

5.1.2 Intervjuer på Lunds stadsbibliotek

Alla av informanterna i Lund sade sig använda biblioteket för att låna böcker. Tre personer använde även biblioteket för att lyssna på föredrag. För att hitta litteratur, rumsmässigt, var det två informanter som sa att de frågade bibliotekarien om de inte hittade vad de sökte efter att först ha använt flera olika sökstrategier själv. En av sökstrategierna båda dessa informanter använde sig av var bibliotekets hemsida. För att hitta böcker inspirationsmässigt sade sig alla utom en av informanterna använda sig av skyltningen, medan alla av informanterna även sade sig få inspiration utanför biblioteket. Denna inspiration fick de genom recensioner, tidningar, TV, vänner, existerande intressen, eller bokaffärer. En informant berättade också att hen fick inspiration och tips från källförteckningarna i fackböcker hen läser. Fler än i Malmö tyckte sig dras till skyltningshyllan eftersom den synliggör nya eller gamla böcker. Precis som i Malmö sade sig två av informanterna speciellt vara intresserade av nyttgivet i stället för äldre böcker. Av de som även var intresserade av äldre böcker tyckte några att skyltningen gav bättre

överblick än hyllorna. Denna företeelse var något informanterna specificerade mer uttryckligen än i Malmö, och det var två användare som uttryckte att de tittade på skyltningen när de inte orkade eller ville titta i hyllorna: "[...] för ibland orkar jag liksom inte riktigt tänka efter vad det är jag vill ha." (L6). Inte lika många som i Malmö tog fasta på skyltningens läge, men L7 berättar att "[d]et är det första man ser när man kommer in". När informanterna tillfrågades specifikt om placeringen tyckte dock majoriteten att placeringen är central och iögonfallande. Många uttryckte att skyltningen är estetiskt tilltalande, och en informant beskriver det som att "[m]an känner sig hemma på något sätt. Det är som ett stort vardagsrum" (L1). För dessa informanter var syftet att lyfta fram äldre böcker och uppmärksamma aktuella händelser viktigt, men även att lyfta fram nyinköp, och att, generellt, inspirera till läsning. En användare, L8, reflekterade över kontrasten mellan nyinköpt och aktuella ämnen:

Ja, de vill ju exponera det som kommer in och det som är aktuellt. Och det är ju klart, är det ett ämne som är aktuellt, då har personalen sett ut det ämnet, att det är aktuellt. Men här har det ju kommit in nya böcker, det är liksom punkt slut - det är nytt, 'titta här'. Så det är ju inte styrt, på något vis, på något annat vis än att det är nyinköpt. I och för sig, det är ju också styrt

L8

Dessa olika syften tyckte alla informanterna uppfylldes av skyltningen, men de reflekterade även över möjliga alternativ eller komplement. Fem av de tillfrågade gav bibliotekets hemsida som exempel på komplement till skyltningen, och L5 föreslog att man skulle kunna försöka spegla den fysiska skyltningen på hemsidan:

De skulle ju kunna lägga ut det på nätet på något sätt. Och det gör de nog lite, ibland när jag går in och tittar så ser man ju att den här är ny, så det tycker jag nog att de har ibland. Men de skulle kanske kunna ha det likadant som här

L5

En annan användare menar att det skulle kunna göras tydligare med vad som är nytt, och en annan tycker att skyltningen är bra men att det skulle kunna finnas fler böcker. Samma informant reflekterar även över digitala alternativ, men säger att:

Allting behöver ju inte ske digitalt, utan jag tycker om att titta och ta en bok och kolla i den. Visst, jag kollar på nätet och så också men, jag menar, att just ha en bok i handen och kunna kolla på den...

L10

I Lund var det några fler informanter än i Malmö som uttryckligen menade att de inte tyckte skyltningen var representativ eller vägledande för samlingarna i stort. En person säger att "antar att de har det mesta" (L5) och säger att hen därför går direkt till hyllan om hen letar efter något speciellt. En annan informant använder detta resonemang, "[h]är ju det mesta" (L9), för att mena att hen tycker att

skyltningen är representativ för samlingarna. Ytterligare en informant berättar att hen själv upplever att skyltningen inte är representativ eftersom hen varit med om att vissa genrer, i detta fall biografier, är svåra att hitta och inte finns med i skyltningen.

5.1.3 Intervjuer med bibliotekspersonal på Malmö stadsbibliotek

Nedan följer en presentation av de svar jag fick från intervjuerna med två personer ur bibliotekspersonalen på Malmö stadsbibliotek. Dessa intervjuer utfördes skriftligt, där intervjufrågorna skickades till informanterna.

De två informanterna menade att syftet med skyltningen är mångfacetterat. MB1 skriver att "[d]en ger en möjlighet att lyfta fram viss litteratur, t.ex. nya böcker, böcker på ett visst tema, litteratur som har med våra program att göra, m.m.". MB2 skriver också att den ska ge möjlighet lyfta fram litteratur, men lägger även större vikt vid att "lyfta litteratur som inte fått lika stor uppmärksamhet i media så att besökarna kan få syn på något de inte visste att de ville ha.". Hen skriver också om tema, men här i relation till att "spegla aktuella händelser och dagar" (MB2).

De omsätter detta syfte i praktik genom att ha olika teman och, som MB1 skriver, "försöka ha en attraktiv och lockande skyltning". MB2 berättar även att de har ett "årshjul" för att hålla reda på och förbereda olika teman och dagar. MB1 menar att de ser att dessa praktiker fungerar eftersom de kan se att böckerna på skyltningen lånas. MB2 håller även med om detta och påpekar att på ett så stort bibliotek kan det vara svårt att få en överblick över litteraturen. Hen skriver att "i övrigt tror jag att de uppskattar att få lite guidning i bokfloden". När jag besökte biblioteket för att utföra intervjuer med biblioteksanvändarna pratade jag med MB2 och hen berättade då också att utformningen var lite inspirerad av hur man i bokaffärer ofta skyltar med böcker i högar på bord. Hen lade då också extra vikt vid att de gärna ville lyfta böcker som kanske inte uppmärksammas så mycket. Tanken är att man vill att låntagarna ska kunna hitta nya och lite ouppmärksammade böcker. Hen berättade att därför skyltar de inte så mycket med sådant som redan lyfts mycket i media – både för att de böckerna troligtvis redan har så hög utlåningsfrekvens att man inte hinner skylta med dem, men också för att man inte vill att det blir som en "feedback-loop" av samma böcker. Hen betonar även vikten av att fånga användarens uppmärksamhet med skyltningen och berättar att de en gång hade en lite komisk tema-skylt som fick uppmärksamhet på sociala medier.

Jag frågade om skyltningens placering och båda ur personalen uttrycker att det är viktigt att skyltningen placeras där den kan ses av många, där många rör sig. MB2 ger skyltningen i entrén till Ljusets Kalender, en av skyltningarna jag studerat i detta arbete, som exempel, och hen menar att ”från det bordet plockas det väldigt mycket”. MB2 lyfter även den estetiska aspekten av skyltningen och skriver ”[a]tt se framsidan på böckerna är betydligt mer lockande än en massa bokryggar som lätt blir anonymt”. Hen tycker därför också att skyltningen underlättar för användaren att hitta, och att det ger en trevligare känsla till biblioteksrummet. När jag pratade med MB2 berättade hen även att skyltningen vid trappan till Ljusets Kalender är ganska ny. De tog fram den under pandemin eftersom användarna då bara fick vara i biblioteket under en väldigt begränsad tid. Därför valde de att sätta en skyltning väldigt nära ingången så att användarna snabbare och lättare kunde hitta böcker.

5.1.4 Intervju med bibliotekspersonal på Lunds stadsbibliotek

Nedan följer en presentation av de svar jag fick från intervjun med personen ur bibliotekspersonalen på Lunds stadsbibliotek. Likt intervjuerna med bibliotekspersonalen i Malmö utfördes denna intervju skriftligt genom att intervjufrågorna skickades till informanten.

Likt bibliotekspersonalen i Malmö menar LB1 att skyltningens syfte är mångfacetterat. Hen kopplar också detta till ”bibliotekets läsfrämjande och demokratiska uppdrag” (LB1), där hen menar att det läsfrämjande uppdraget kan ses i hur man lyfter fram böcker för att ”inspirera, lyfta fram nytt och aktuellt och uppmärksamma särskilda teman”. Hen kopplar även skyltandet av teman till det demokratiska uppdraget, och menar även att skyltningen ”främjar fri åsiktsbildning” (LB1) då innehållet på skyltningen är samma för alla biblioteksanvändare. Hen skriver också att hen tänker på skyltningen ”som en osynlig bibliotekarie, som kan inspirera och tipsa besökare som inte vill eller vågar fråga om hjälp i informationsdisken”. Hen skriver att detta är speciellt viktigt vid bibliotek som har meröppet, då användare kan befinna sig i biblioteket även när det inte finns någon bibliotekspersonal tillgänglig.

LB1 berättar att personalen fått fortbildning i skyltning, och att de blandar mellan temporära och permanenta teman, där de temporära är mer relaterade till aktuella händelser. Hen berättar också att skyltningen är interaktiv, och att de ”uppmuntrar besökare att skylta med sina favoriter själva”. De har också samma teman på hemsidan som i skyltningen och LB1 uttrycker att ”[d]et digitala och fysiska är samma bibliotek.”. Jag frågade om hen tycker att syftet uppfattas av användarna

och hen menar att det kanske inte behöver göra det. Hen skriver att de ser att skyltningen plockas från och att användarna nog ”uppfattar om det ser trevligt och påfyllt ut”. Hen skriver också att tanken kanske inte alltid är att alla skyltningar måste nå en bred publik - att vissa skyltningar lånas från oftare, ”medan andra teman är smalare och inte alltid lånas ut” (LB1).

LB1 berättar att efter de fått fortbildning om skyltning har de fått ett lite mer ”butikstänk” (LB1) kring skyltningen. De funderar på hur de ska placera skyltningarna och böckerna för att locka in användare i lokalen och skyltar vertikalt ”då det är lättare för ögat att uppfatta” (LB1). Hen menar att skyltning kan bidra till känslan i rummet. Hen reflekterar också kring kombinationen av permanenta och temporära teman och skriver att det ”är både något tryggt”, som referens till de permanenta teman, ”och nytt”, som referens till de temporära teman. Hen skriver också att skyltningarna gör att användarna kan klara sig utan hjälp, ”vilket många vill” (LB1). Avslutningsvis reflekterar hen över skyltningen i relation till bibliotekets nuvarande roll i samhället:

Skylningshusen är ju också en symbol för att vi tycker att böcker och läsning är viktigt. Och det är viktigt att poängtera när biblioteket numera rymmer så många olika typer av verksamheter.

LB1

5.2 Observationer

Eftersom det textuella materialet som skapades under observationerna är kortare än materialet från intervjuerna kommer jag här presentera observationerna från båda biblioteken samtidigt.

I Lund interagerade man med böckerna i skyltningen i lite större utsträckning än i Malmö. På båda biblioteken var det en del som passerade skyltningen och tittade på den medan de passerade, men i Lund var det en betydligt större mängd personer som stannade för att interagera med skyltningen – både genom att endast titta på skyltningen och även för att fysiskt interagera. I Malmö interagerade de flesta endast i förbifarten i form av att snabbt titta på skyltningen, men i Lund var det många som stannade för att titta på skyltningen eller för att fysiskt interagera med individuella böcker. Av de som stannade och tittade och rörde vid skyltningen stannade de i Lund generellt längre än de i Malmö. Skyltningen i Lund är väsentligt större än den jag observerade i Malmö, och den har även fler olika kategorier, så det kan vara en förklaring till varför så många valde att interagera längre med skyltningen i Lund. Gemensamt för de båda biblioteken är att de flesta som

stannade för att titta på böcker, läsa på baksidan, eller bläddra, sällan tog boken med sig, utan de flesta valde att sätta tillbaka boken på skyltningen igen. Det var lite högre frekvens av personer som tog böcker från skyltningen i Lund, men detta skulle kunna bero på att det generellt var fler personer som interagerade med skyltningen i Lund än i Malmö. Också gemensamt för de båda biblioteken är att de som tog böcker från skyltningen, troligtvis för att låna dem, gjorde detta efter att ha fysiskt interagerat med boken på något sätt. Alla som tog med sig en bok från skyltningen gjorde alltså detta efter att först ha tagit upp boken och antingen tittat på omslaget, läst på baksidan, bläddrat i den, eller gjort alla tre av dessa interaktioner. Med detta sagt så var det även många av de observerade personerna som genomförde alla dessa interaktioner, i vissa fall med många olika böcker, och sedan lämnade utan att ta med någon bok alls. Vid ett tillfälle i Malmö så såg jag en person som tog en bok från skyltningen vid trappan till Ljusets Kalender och som sedan gick och tittade på skyltningen med nyheter. Denna skyltning hade jag inte lika bra uppsikt över, men det går att spekulera kring om personer som tittade på skyltningen vid trappan också tittade på skyltningen med nyheter, och även att folk som tittade på skyltningen med nyheter kanske också inte tittade på skyltningen vid trappan.

Ett vanligt mönster på båda bibliotek var att man interagerade med skyltningen i samband med att man var på väg in i biblioteket eller på väg ut, eller att man gick från en sektion av biblioteket till en annan. Jag såg ytterst få personer som återvände till skyltningen efter att redan ha varit där (dock ska det poängteras att, även om de var få, så fanns det personer i både Lund och Malmö som återvände till skyltningen efter att redan ha tittat på den) – alltså använde många skyltningen som ett steg på vägen i sina biblioteksbesök, men det är svårt att uttala sig om i vilken utsträckning skyltningen och biblioteksrummet samspelade i detta endast utifrån observationerna.

6. Analys

Ett aktuellt ämne inom specifikt svensk och nordisk biblioteksforskning de senaste årtiondena har varit, och fortsätter att vara, en upplevd kris kring många aspekter av bibliotekets praktiker och identitet. Som blev tydligt i avsnitt 2 och 3 så är grunden till denna kris mångfacetterad men den är starkt förknippad med ökad nyliberalistiska värderingar och praktiker inom offentlig sektor, där man alltmer använder sig av värderingar och tillvägagångssätt från *New Public Management* för att effektivisera bibliotekspraktiker och göra bibliotekets syfte och roll i samhället mer pragmatisk. Skyltning, och forskning kring skyltning, speglar detta då skyltningen ofta forskas om och mäts i relation till hårda värden, så som utlåningsstatistik. En annan faktor till den svenska bibliotekssektorns upplevda kris är den ökade digitalisering och andra tekniker man försöker hitta plats för både i det digitala och i det fysiska biblioteksrummet. Därför är en annat aktuellt forskningsområde det om platsen i biblioteksrummet, vad man ska prioritera som en för biblioteksväsendet väsentlig tjänst, och vad man måste prioritera bort till förmån för nya teknologier. Med detta, intervjumaterialet, och observationsmaterialet, som bakgrund, presenteras analysen här i fem olika teman. Först presenteras skyltningen och rummet som ”bokförmedlare”, sedan skyltningen som inspiration. Den efterföljande delen handlar om urvalet av böcker på skyltningen. Delen efter handlar mer om biblioteksrummet och hur skyltningen samspelar med rummet. Den sista delen handlar om skyltningen som referensbibliotekarie.

6.1 Bokförmedling

Något som blir tydligt från många av informanternas svar är att många lägger stor vikt vid både bibliotekets och skyltningens bokförmedlande roll. De flesta sade sig använda biblioteket för att hitta böcker att låna, och majoriteten av de tillfrågade i Lund sade sig även låna från skyltningen. Alla informanter verkade, i någon mån, förknippa både biblioteksrummet och skyltningen med just böcker. Denna koppling verkade också omedelbar eller självklar för många av användarna, då utlåning var något av det första många svarade att de använde biblioteket till, och var också något alla informanter förknippade skyltningen med. Även bibliotekspersonalen använde termer som hade med bokförmedling att göra, men utöver det skrev de även om att skyltningen ska inspirera, spegla aktuella händelser, etcetera. LB1 var den ur bibliotekspersonalen som minst kopplade till bokförmedling och kopplade i

stället till bibliotekets demokratiska och läsfrämjande uppdrag. Hen skrev även att "[t]änker att vissa skyltningar är till för att svara upp mot stor efterfrågan (text nyheter, deckare) medan andra teman är smalare och inte alltid lånas ut." (LB1), vilket antyder att det inte är något "misslyckande" om skyltningen inte fungerar som bokförmedlare – skyltningen har fler syften än så.

Folkbibliotekets roll har, både för enskilda användare och för samhället, förändrats under årens lopp. I sin avhandling *Folkbildning För Delaktighet: en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid* skriver Lisa Olsson Dahlquist att under 1900-talet förändras bibliotekets roll "från att tidigare framförallt varit en plats för böcker och läsning" (2019 s. 42). Bibliotekets roll präglas också av det rådande politiska läget. Folkbibliotekets roll i dagsläget är därför inte densamma som den var i början av 1900-talet. Idag präglas biblioteken av det Lisa Engström kallar för "en nyliberal rationalitet" (2019, s. 18) med fokus på aspektpolitik, och Olsson Dahlquist menar att bibliotekens roll i detta samhälle har kommit att handla mer om det livslånga lärandet "där de som inte anpassar sig till kunskapssamhällets krav kommer att hamna utanför" (2019 s. 49). Enligt både Hanna Carlsson och Lisa Engström råder det, till följd av detta politiska läge och till följd av den digitala utvecklingen, en kris inom bibliotekssektorn där Carlsson menar att ökande användning av *New Public Management*-tänk inom även den offentliga sektorn lett till att

folkbibliotekssektorn [tvingas] att anpassa sig efter och lösa problem med hjälp av en annan sektors logik på bekostnad av sociala och kulturella värden. När utvärdering av verksamheten sker genom att kvantitativa metoder som lämpar sig för den privata sektorns mål om avkastning framträder svårigheter med att fånga de mer osynliga värden som folkbiblioteken förmedlar.

Carlsson 2013, s. 48

Med detta som bakgrund blir det tydligt varför man inom bibliotekssektorn tvingas prioritera, bland annat, utlåningssiffror över skyltningens andra värden.

Bibliotekets roll, och uppfattningen av bibliotekets roll, är även något som tas upp av Payne i studien som presenterades i avsnitt 3.1.1. Där utlöstes studien av en anställd på universitetet som beklagade sig över att studenterna använde biblioteksrummet för dess datorer snarare än för dess böcker. Denna person har alltså uppfattningen att bibliotekets roll främst har med böcker och läsning att göra. Denna uppfattning av biblioteket verkar bestå trots de många förändringarna i bibliotekets faktiska roll. Detta är något jag menar även kan ses i svaren från många av informanterna. Majoriteten sade sig, som svar på första frågan, använda biblioteket för att låna böcker. Bland många av de som även sade sig använda biblioteksrummet till andra saker än att låna så just "låna" före andra tjänster och

aktiviteter de även använder biblioteket till, vilket antyder att de kommer att tänka på bibliotekets koppling till böcker före kopplingar till andra tjänster som de själva använder sig av. En annan aspekt av detta är att endast en av låntagarna som sade sig använda biblioteket för att låna böcker sade sig använda biblioteket för att "läsa" böcker. Formuleringen antyder därför handlingen att "hämta" böcker från biblioteksrummet för att sedan läsa dem i något annat rum. Därför menar jag att uppfattningen av biblioteket som ett "bokhus", som Carlsson benämner det (2013, s. 168), för många verkar handla om just "bokförmedling" och kanske inte ens läsning. Skyltningen i entréerna till folkbiblioteken blir då första mötet med denna bokförmedling.

I ovan nämnda studie identifierar Payne diskrepansen mellan egentlig användning och uppfattning som en diskrepans mellan *perceived* och *conceived space*, alltså en diskrepans mellan det Lefebvre även kallar *spatial practices* och *representations of space*. Att många av användarna ser skyltningen som en viktig bokförmedlare trots att observationerna antyder att många går förbi eller inte lånar böcker från skyltningarna visar på en möjlig diskrepans mellan *spatial practices* och *representations of space* även här. Forskning som fokuserar på skyltningen som just bokförmedlare, som ett verktyg för att öka utlåningsfrekvensen, bevarar också denna skillnad mellan *spatial practices* och *representations of space* då man sällan fokuserar på annat än just den bokförmedlande rollen. Men som Garnar och Tonyan fann, så tyder användarförväntningar som viker från den faktiska användningen på att det finns ett annan, dold roll inom vissa av bibliotekets tjänster. Diskrepansen hos användarna tyder på att bokförmedling inte är det enda, eller ens den huvudsakliga, rollen skyltningen fyller hos användarna, trots att många användare själva verkar göra starka associationer mellan biblioteket och just böcker. Vissa av informanterna påtalade också att deras huvudsakliga användning av skyltningen inte har så mycket med utlån att göra, utan mest inspiration.

6.2 Inspiration

En annan viktig roll många av informanterna understryker när det kommer till skyltningen är dess inspirerande och läsfrämjande roll. I de fall informanterna sade sig låna från skyltningen har skyltningen haft någon form av inspirerande eller läsfrämjande roll för dem. Bland de informanter som sade sig inte låna särskilt mycket från skyltningen var det även vissa som sade sig ändå titta på skyltningen för inspiration, så även för användare där skyltningen inte har rollen som bokförmedlare så kan den ha en läsfrämjande roll. Som framkom i avsnittet om tidigare forskning så kan biblioteken arbeta med materialet på skyltningen på olika

sätt. I intervjuerna med bibliotekspersonalen på de båda biblioteken är det tydligt att de ser läsfrämjande som en viktig del i skyltningens roll. LB1 relaterar inspiration till just läsfrämjande. Både Walkers studie och Bischoff och van Dyks studie fokuserar på skyltningen för att öka övriga bibliotekets utlåningsfrekvens men i båda studierna kan man se skyltningens läsfrämjande roll, både för böcker och genrer som skyltas – eftersom användare blir inspirerade att leta upp dessa hyllor – och för böcker och genrer som inte skyltas – eftersom användare som redan letts in i biblioteket av skyltningen har större möjlighet att få syn på andra böcker.

Ett annat syfte som jag kommer analysera ytterligare i avsnitt 6.4 och 6.5 är skyltningen som vägledare eller guide. Jag väljer dock att introducera ämnet här då vägledningen även är tätt sammankopplad med inspiration. L5 menar att hen inte tänker på skyltningen som vägledande, men beskriver också hur hen hittat en helt ny hylla genom inspiration hen fått från skyltningen:

L5: [...] har man läst en så läser man gärna fler. Som nu, till exempel, när jag lånade en bok om Ukraina så lånade jag väldigt många fler så småningom och då hittade jag ju en ny hylla, så att säga, som jag inte...

Julia: Som du inte kände till sedan innan, kanske?

L5: Jag förstår ju, eller jag vet ju att länderna finns. Men jag hade kanske inte fördjupat mig i det

L5

Bland informanterna finns det även beskrivningar av när detta inte uppnåtts. M4 berättar att hen inte brukar låna från skyltningen eftersom de inte brukar skylta med den genre hen är ute efter. Från detta kan tydas att M4 inte tycker skyltningen är inspirerande och därför ges skyltningen heller inte möjlighet att vägleda hen.

Skyлтningen som inspiration eller läsfrämjande var även en av rollerna som blev tydligast under observationerna. Det är inte möjligt att avläsa vad användarna tänkte när de stod och tittade på böckerna, men de som stannade och tittade på böckerna – utöver de som tog böcker från skyltningen – stod ofta och läste på baksidan, bläddrade i böckerna, etcetera. Om man jämför detta beteende med informanternas, där vissa sade sig titta på skyltningen endast för inspiration, kan man anta att en inte obetydlig del av de som använder sig av skyltningen gör det i syfte att bli inspirerade, även i de fall de inte lånar något.

Intressant nog fick de flesta av informanterna även inspiration utanför biblioteksrummet. Det blev tydligt under intervjuerna att informanterna började diskutera skyltningen som inspirationskälla eftersom jag redan berättat att min

studie handlar om just skyltning, men när jag frågade dem om de fick inspiration någon annanstans ifrån så var det många som svarade med uttal som ”Jo, jo, absolut” (M3). Det verkar därför relativt självklart för många av informanterna att även hitta inspiration till litteratur utanför biblioteksrummet. Enligt informanterna kunde denna inspiration komma från en rad olika håll, men vanligast var via tips eller recensioner i tidningar eller på TV, tips från vänner, eller tips från sociala medier. Några personer kopplade även inspiration utanför biblioteksrummet direkt till den kommersiella bokmarknaden, då en användare i Lund berättade att hen ibland brukar få inspiration från bokaffärer, och en i användare i Malmö berättade att hen främst brukar få tips från Amazon-ägda hemsidan och appen ”Goodreads” (Goodreads LLC 2020).

Om de flesta av informanterna även får inspiration utanför biblioteket så kan man fråga sig vad skyltningen har för värde som inspirationskälla. Även detta kan delvis kopplas till uppfattningar om biblioteket och bibliotekspersonalen. Många av informanterna verkar lita på bibliotekspersonalens urval av böcker. En av informanterna benämner en del av skyltningens syfte att vara att ”rekommendera bra böcker” (L2), vilket illustrerar att användare har en uppfattning om bibliotek och bibliotekspersonal som några slags auktoriteter när det gäller ”bra” böcker. Synen på biblioteket som förmedlare av bra böcker eller ”god litteratur” kan härledas till mitten av 1800-talet och ”traditionella upplysningsideal” (Olsson Dahlquist 2019, s. 64), när det var meningen att biblioteket skulle fungera som ett verktyg för att ”bilda” arbetarklassen. Detta är inte längre ett av folkbibliotekens syften – dagens bibliotekslag (SFS 2013:801) understryker i stället att biblioteken ”ska verka för det demokratiska samhällets utveckling” och att folkbibliotek i synnerhet ”ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur”. Men kopplingen mellan bibliotek och ”god litteratur” verkar bestå i användares uppfattningar. Detta är även något Carlsson tar upp i sin avhandling i relation till bibliotekets och bibliotekariens ansikte utåt online.

Bibliotekarien kan i dessa exempel sägas träda fram i rollen som expert på ”den goda litteraturen”. Föreställningar om bibliotekariens auktoritet på området används för att ge litteraturförmedlingen trovärdighet och legitimitet.

Carlsson 2013, s. 137

Att användare ändå fortsätter att vända sig till biblioteket som inspirationskälla trots att inspirationskällor utanför biblioteken också förefaller sig som självklara tyder alltså på att användarens fortsatta *representational space* av biblioteket, personalen, och skyltningen som en förmedlare och en särskild auktoritet inom området ”god litteratur”, och deras *spatial practice* verkar stämma överens med denna uppfattning

trots att det inte längre stämmer överens med *representations of space* eller den roll biblioteket själva vill förmedla.

I avsnitt 1.2 tog jag upp hur filterbubblor är ett aktuellt forskningsämne. I intervjuerna med bibliotekspersonalen blev det tydligt att de tänker på filterbubblor och hur man, med skyltningen, kan försöka motverka dem inom biblioteksrummet. En ur bibliotekspersonalen på stadsbiblioteket i Malmö, MB2 berättade att skyltningen bland annat ska ”lyfta litteratur som inte fått lika stor uppmärksamhet i media”, eftersom böcker som lyfts i media redan får så stor plattform ändå. Personen ur bibliotekspersonalen i Lund, LB1, tog upp just benämningen filterbubblor och kopplade skyltningens syfte till bibliotekslagen: ”[främja] fri åsiktsbildning - då alla besökare möter samma utbud/berättelser, fritt från filterbubblor”. Utöver biblioteket som en auktoritet inom ”god litteratur” skulle detta också kunna vara en anledning till att användare fortsätter att vända sig till biblioteket för inspiration trots att det finns mängder av olika inspirationskällor utanför biblioteket. Biblioteket arbetar aktivt med att försöka motverka filterbubblor medan det från andra inspirationskällors håll finns en risk för filterbubblor eller en feedback-loop av samma typ av genrer eller böcker som syns bland alla andra källor. Därför finns det större möjlighet för användare att interagera med skyltningen på ett sätt som är friare från filterbubblor. Tidigare påverkan från filterbubblor kan dock spela in i användares uppfattning av det som skyltas med och vad bibliotekspersonalen väljer att skylta med. Det finns även annan påverkan som dikterar både urvalet och hur användare uppfattar urvalet, och detta kommer jag analysera ytterligare i nästa avsnitt.

6.3 Selektion

Något vissa av informanterna uttryckligen nämnde hade med urval att göra – vilka böcker som står på skyltningen, varför, vem som valt ut dem, etcetera. En av informanterna i Lund började prata om urvalet när det kommer till nyutgivnet och nyinköpt som ”inte styrt [...] på något annat vis än att det är nyinköpt”, men rättade sig sedan och sa ”[i] och för sig, det är ju också styrt” (L8). Här reflekterar hen alltså över urvalet i skyltningen och det blir tydligt att vissa delar av skyltningen kan förefalla ”neutrala” vid första anblick. Hen reflekterar vidare och menar att det nyinköpta också är styrt. Hen fortsatte inte på denna reflektion, men jag menar att det finns ett antal olika sätt skyltningen kan vara styrd på. Denna informants reflektioner antyder också att hur tydlig styrningen eller urvalet blir för biblioteksanvändaren kan variera beroende på vad det är som skyltas. Som L8 först beskrev det: ”Och det är ju klart, är det ett ämne som är aktuellt, då har personalen

sett ut det ämnet, att det är aktuellt. Men här har det ju kommit in nya böcker, det är liksom punkt slut – det är nytt.” Av detta uttalande att döma verkar det som att temaskyltningen och aktuella ämnen uppfattas som mer styrda av bibliotekspersonalen. Att nyinköpt och nyutgivet vid första anblick förefaller sig vara mer ”neutralt” än dessa typer av skyltning verkar då vara för att det är böcker som kommer in i biblioteket utifrån. En temaskyltning eller en skyltning över ett aktuellt ämne kan bestå av böcker som är plockade från resten av biblioteket. Bibliotekspersonalen har också möjlighet att råda över vilka teman de väljer att ha och vilka aktuella ämnen de väljer att ta upp. Till sammanhanget hör att skyltningen på Lunds stadsbibliotek består av ett antal olika hyllor med fasta rubriker, till exempel *ny skönlitteratur*, *kulturrådsböcker*⁸, etcetera. De har även en skyltningshylla där de varierar mellan olika teman och aktuella händelser, samt en *tips*-hylla. Om man jämför innehållet i temaskyltningen med innehållet i *ny skönlitteratur* så kan den förstnämnda skyltningen, som informanten nämner, verka vara helt styrd av bibliotekspersonalen, så till den grad att till och med ämnet är styrt. Att ha skyltningar för nyinköpt litteratur är också ett medvetet val, men det är en så vanlig företeelse på många folkbibliotek att det kanske inte uppmärksammas på samma sätt. Som nämnt innan så är innehållet i en sådan skyltning också innehåll som kanske inte verkar förutbestämt av bibliotekspersonalen på samma sätt som i en temaskyltning. Men, som denna informant reflekterar över, så är nyinköpta och nyutgivna böcker inte fria från en urvalsprocess.

Den urvalsprocess som kanske ligger närmast till hands för biblioteksanvändare är det urvalet bibliotekspersonalen gör – de kanske inte kan skylta med allt nyinköpt av någon anledning och måste därför göra ett val i vad de ska skylta med. De har också gjort ett val i vad de köpt in. Detta är urvalsprocesser som inte är synliga för biblioteksanvändarna, men är urval som ändå görs på biblioteket. Men till grund för detta finns också urval som hamnar utanför biblioteket och på bokmarknaden, där det också görs urval i vilka böcker som ska publiceras. När användarens uppfattningar, *representational space*, inte överensstämmer med bibliotekspersonals och inköparens *representation of space* – vilka böcker de väljer att köpa in och varför, vilka böcker de väljer att skylta med och varför – kan det leda till en skillnad mellan dessa två aspekter av *space* vilket gör att *representation of space* i relation till skyltningsurval blir osynligt för användaren.

Många av informanterna, både i Lund och Malmö, beskrev sig vara intresserade av nyutgivna och aktuella böcker. Båda biblioteken realiserar detta genom att ha

---

⁸ Se bilaga 5, Figur 3

dedikerade nyhetsskyltningar. Malmö stadsbibliotek har valt att placera nyhetsskyltningarna längre in i biblioteksrummet och på Lunds stadsbibliotek har de valt att placera nyhetsskyltningarna tillsammans med andra typer av teman och genrer. Men med dedikerade nyhetsskyltningar, och att synligt skylta med nyheter, skapar bibliotekspersonalen en *intressering* för användarnas behov av nytugivna böcker. De översätter detta intresse genom att placera nyheterna på ett sätt så att användarna tydligt ska kunna se dem, och se att det är nyheter. Men denna översättning fungerar inte alltid felfritt. Några av informanterna efterfrågar ännu fler nyheter än vad biblioteken för närvarande skyltar med, och tycker inte att skyltningen av nyheter är tillräckligt tydlig: ”Det är otroligt viktigt att man visar nyinköp och det gör man inte i tillräckligt stor utsträckning här” (M7). Motsatt så har vissa användare uppfattningen av att skyltningen endast innehåller nyheter även när så inte är fallet ”Ja, här [på skyltningen] är det väl nya böcker, men jag kan ju läsa sånt som getts ut för längesedan också. Men då blir det mer att man går i hyllorna” (L9). I dessa fall har översättningen mellan bibliotekspersonalens intresse av att verka läsfrämjande och användarens intresse av att bli inspirerad av skyltningen, misslyckats, eftersom användare som inte är ute efter nytugivet avfärdar skyltningen.

6.4 I rummet

Informanterna hade en del att säga om själva biblioteksrummet. På frågor som väldigt tydligt hade med rummet att göra handlade de flesta utsagor om skyltningens estetiska värde. Men, som togs upp i 6.2, även om en del av informanterna sade sig vara lite tveksamma till skyltningen som representativ eller vägledande för själva rummet, så tyder en del av deras svar ändå på att det finns någon slags vägledande funktion med skyltningen. Som nämnt tidigare så berättade L5 att hen hittade en helt ny hylla som hen inte tänkt på att leta efter innan hen såg att det skyltades med böcker därifrån. Hen menade att hen förstått sedan tidigare att en hylla om Ukraina måste finnas någonstans i biblioteket, men att skyltningen av detta innehåll var det som fick hen att leta upp denna hylla. Detta tangerar även till LB1s uttalande om att man försökt utforma skyltningen på ett sätt så att man ”locka[r] in” användare i biblioteket – man känner till skyltningens vägledande syfte och försöker utforma den så att denna vägledning blir så effektiv som möjligt. I intervjuerna med användarna var det vanligt att informanterna inte riktigt förstod vad jag menade med skyltningen som ”vägledande”, och även berättade att de aldrig tänkt på skyltningen som vägledande förr. Trots detta var det ändå många användare som svar på andra frågor beskrev situationer då de blivit vägleda av skyltningen. Detta antyder en avvikelse mellan användarnas *representational space* och *spatial*

practice, då användarna utför en handling de inte är fullt medvetna om att de gör. Skyltningen kan därför ha ett vägledande värde för användare även när de inte är medvetna om att detta värde existerar.

Skytningens estetiska värde tas ibland upp i forskningen som undersöker biblioteket som plats, eller skyltning som verktyg för ökad utlåningsstatistik, men ofta inte som del av dess egensyfte (Kim 2016, Walker 2018, Bischoff & van Dyk 2020). Men som Garnar och Tonyans studie visar kan detta, till synes ytliga syfte, ha en viktig funktion. Bibliotekspersonalen är medvetna om skyltningens estetiska värde för användarna, ”den ger liv och färg åt rummet” (MB2), och LB1 tar också upp dess symboliska värde:

Skytningshuset är ju också en symbol för att vi tycker att böcker och läsning är viktigt. Och det är viktigt att poängtera när biblioteket numera rymmer så många olika typer av verksamheter.

LB1

Dessa typer av värden identifierar Garnar och Tonyan i sin studie. Bland annat att vissa tjänster kan vara viktiga för att bidra till bibliotekets och bibliotekspersonalens trovärdighet syns också i detta citat från LB1. Detta kan även synas i användarnas utsagor och beteenden. Några av de som sade sig inte låna från skyltningen använde ändå skyltningen som inspirationskälla, vilket visar att de litar på skyltningens förmåga att inspirera även när den inte gjort det tidigare. De flesta av användarna på båda biblioteken, både de som brukade använda sig av skyltningen och de som inte brukade göra det, tyckte också att skyltningen var bra på olika sätt. Användarna kommenterar skyltningen i termer som ”[...] det visar att biblioteket anstränger sig för att skapa någon form av... ja men det levandegör, på något sätt, att hitta” (M1), och ”[...] jag tycker att det är skönt att komma in här. Man känner sig hemma på något sätt. Det är som ett stort vardagsrum” (L1). Dessa uttalanden, och många fler, visar att informanterna både ser på skyltningens estetiska värde som något som gör att biblioteksrummet känns som en trevlig och välkomnande plats att vara på, men att det även bidrar till en trovärdighet för både personal och själva biblioteksrummet.

Skytningen kan också säga något om *representational space*, både genom att biblioteken genom *representations of space* kan förmedla sin tilltänkta identitet, och att *representations of space* då informerar användarnas *representational space*. I både studien av Walker och i studien av Bischoff och van Dyk kan man se att de använt skyltningen för att förmedla något om biblioteket. I Walkers fall handlade det om att lyfta kvinnliga skräckförfattare och därför visa att biblioteket har ett

genus-tänk. I Bischoff och van Dyks fall handlade det om att förmedla både universitetets och bibliotekets religiösa värderingar, särskilt i koppling till Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga. Med skyltningen kan man därför inte bara influera och styra vad användarna ser och lånar, utan även bilden av hur man vill att biblioteket ska uppfattas. Carlssons avhandling fokuserar också på hur biblioteket, och andra kulturinstitutioner, kan användas för att förmedla stadens intressen. Hon positionerar Malmö som en ”upplevelsestad”, där stadsbiblioteket får i uppdrag att förmedla tjänster som reflekterar de olika aspekterna av upplevelsestaden: ”Syftet är således också gemensamt: att skapa nya associationer till staden respektive biblioteket; att anpassa roller och uppdrag till en vad som förstås som en ”ny tid”.” (Carlsson 2013, s. 74). Informanter påpekar också detta indirekt när de kommenterar om eller hyllar biblioteken för att skylta med ny eller aktuell litteratur. Att ha nyhetsskyltningar ger således intrycket hos användarna att biblioteket är aktuellt och modernt.

På både stadsbiblioteket i Malmö och Lunds stadsbibliotek berättade personal att man, på ett eller annat sätt, inspirerats av butikers sätt att skylta. I Malmö hämtar man inspiration från bokhandelns estetik att stapla böcker på bord, och i Lund hämtar man inspiration från hur man, i butiker, skyltar på ett sätt så att man ”locka[r] in” (LB1) användare i biblioteket. Dessa estetiska eller marknadsföringstaktiska samband mellan bibliotek och bokhandel var det ingen av användarna som kommenterade, men när det gällde inspiration var det flera som berättade att de fick sina boktips från bokaffärer eller andra privata aktörer.

6.5 Referensbibliotekarie

LB1 pratade om att skyltningen agerar som ”en osynlig bibliotekarie”, och detta är något som syns även i intervjuerna med biblioteksanvändarna. Många får inspiration från skyltningen och M10 nämner till och med att ett alternativ eller komplement till skyltningen skulle kunna vara ”ett personligt möte” (M10) men menar att ”men då ska det passa tider och alla möjliga människor, det blir för oeffektivt också, kan jag tänka mig” (M10). Detta låter som ett klassiskt referenssamtal, men att det verkar som att en del låntagare antingen inte vet om att det finns att tillgå, upplever att bibliotekspersonalen är otillgänglig på något sätt, eller andra faktorer som förhindrar ett referenssamtal. Här ser man en diskrepans mellan representations of space, så som bibliotekspersonal och biblioteksväsendet tänkt att biblioteket ska användas, och spatial practice, så som biblioteket faktiskt används. Bibliotekspersonalen är inte omedvetna om spatial practice i detta fall, då LB1 uttryckligen skriver att hen ser skyltningen som en osynlig bibliotekarie i de

fall användarna inte vill eller kan prata med bibliotekspersonalen. Men att M10 får bilden av ett referenssamtal med bibliotekspersonal som näst intill en omöjlighet antyder att vissa användares bild av biblioteksrummet är att de får använda rummet och skyltningen som inspiration eller sökverktyg, men att bibliotekspersonalen inte är tillgängliga för detta. LB1 skriver också att skyltningen "[...] möjliggör att besökare lättare kan klara sig själva, vilket många vill."

Att LB1 menar att många användare vill klara sig själva speglar det Lisa Engström beskriver i sin avhandling, om att det finns ökade möjligheter, och förväntningar, på självservice både i dagens samhälle i stort och på biblioteken specifikt. Engström menar att detta inte är entydigt negativt eller positivt, utan att det finns möjligheter för båda upplevelser. M10s önskan om ett referenssamtal kommer från en känsla att skyltningen är otillräcklig i hens möjligheter att ge sig själv den service som annars skulle kunna komma från ett referenssamtal. På frågan om syftet med skyltningen poängterar hen att skyltningen inte kan vara fullt representativ för bibliotekets samlingar: "Ja... visa på sitt utbud men samtidigt är det en omöjlighet eftersom det finns tiotusentals böcker så vad ska de visa upp och i vilken ordning?" (M10), och menar samtidigt att skyltningen inte ger tillräckligt mycket information om böckerna som det skyltas med:

Det hade kunnat bli lite mer personligt, eller "det här påminner mig om...", "växte du upp på 80-talet hade du gillat den", eller vad det nu skulle kunna vara, "gillar du deckare som innehåller si och så hade det här kunnat vara en bok för dig"

M10

Här kan man se att skyltningen som självservice eller "osynlig bibliotekarie" inte fungerar som planerat och när detta kombineras med att användaren får uppfattningen att bibliotekspersonalen inte finns tillgänglig utöver självservicen riskerar användaren att inte få servicen alls. Skyltningen lämnar inte användaren helt vind för våg, den är styrd av personalen, är uppdelad i tema, etcetera för att göra det lättare för användaren att hitta böcker. Men när detta inte blir tillräckligt tydligt, "[o]ch jag vet inte om de här står här i en genre, om de står i någon- varför är de aktuella just nu?" (M10), finns det risk att användaren i stället blir förvirrad.

Det finns också tillfällen där skyltningen fungerar ungefär som ett referenssamtal. Jag nämnde tidigare L5, som hittade nya böcker och en helt ny hylla i biblioteket baserat på det hen hittade på skyltningen. Här har översättningen mellan bibliotekspersonalens intresse att vägleda och inspirera användaren stämt överens med L5s intressen. Denna process är dock inte statisk, utan kan förändras mellan användares biblioteksbesök.

Bibliotekspersonal har alltså en uppfattning, i linje med rådande politiska och kulturpolitiska styrning av biblioteket, att användare gärna klarar sig själva på biblioteket, och skyltningen kan fungera som en ”osynlig bibliotekarie” som hjälper till med detta. Detta kan vara frigörande för de användare som av någon anledning inte kan eller vill interagera med bibliotekspersonalen och som känner att skyltningen fungerar som en referensservice för dem. Men för de användare som inte känner att skyltningen ger dem detta finns det en risk att de i stället känner sig besvärade, eller som att bibliotekspersonalen inte finns tillgänglig för referensservice. Som Engström (2019) skriver så får dessa användare själva ta över ansvaret som bibliotekspersonalen annars hade haft. Denna process är inte statisk och en användare som känner sig besvärad över denna förskjutning av ansvar vid ett biblioteksbesök kanske inte upplever denna förskjutning som negativ vid ett annat besök. Ofta finns det också bibliotekspersonal att tillgå där skyltningen är otillräcklig, men som M10 uttryckte det så får användaren kanske ändå känslan att personalen inte är tillgänglig för referensservice. *Representational space* blir att användaren tänker att hen ska klara sig själv i biblioteket och vill därför inte fråga bibliotekspersonal även i de fall det är meningen att bibliotekspersonal faktiskt ska kunna bidra med en service.

7. Diskussion

I följande avsnitt kommer jag först återgå till de två forskningsfrågorna mot bakgrunden av analysen. Som jag skrev i inledningen till avsnitt 6 så befinner sig det svenska biblioteksväsendet i en omvälvande tid där man måste besluta om vad man kan prioritera som en väsentlig service i det fysiska biblioteksrummet. Vi befinner oss också i en tid där pragmatiska och hårda, mätbara värden prioriteras över service som kan vara lika viktig men inte är lika enkelt mätbar. Detta speglas i forskning kring skyltningen, där det först och främst är det mätbara värdet ”utlåningsstatistik” som prioriteras. Något som tydligt framkommer i avsnitt 6 är att utlåningsstatistik, och utlåning över huvud taget, är en väldigt liten del av vad biblioteksanvändarna får ut av skyltningen. Frågan är om dessa mjuka, omätbara värden är tillräckliga för att skyltningens fortsatta existens ska vara självklar i ett alltmer pragmatiskt biblioteksväsende. Hur är det med andra bibliotekstjänster som har ett mer symboliskt värde för användarna?

7.1 Skyltningen utöver utlåningsstatistik

I denna del ska jag diskutera det jag funnit i analysen i relation till den första forskningsfrågan, *Hur upplever, interagerar med och påverkas biblioteksanvändarna av skyltningen av böcker och andra medier på folkbibliotek?*

Biblioteksanvändare vid folkbibliotek upplever, interagerar med och påverkas av skyltningen på en mängd olika sätt, fler sätt än vad som antyds och granskas i forskningen av skyltning. Först och främst kopplar många användare skyltningen starkt till själva uppfattningen om biblioteket som en plats som förmedlar böcker, vilket skulle kunna ses som bekräftelse på forskningsfältets uppfattning om skyltningen som, först och främst, ett verktyg för utlåning. Men detta är inte enbart, eller ens en särskilt stor del, av den funktionen och roll skyltningen fyller hos användarna. En indikation på att skyltningens roll funktion och roll är väldigt mångfacetterad är att många användare upplever skyltningen som ett viktigt föremål och en viktig företeelse, även när det är tydligt från observationerna att många antingen inte använder sig av skyltningen alls, eller inte använder den för den bokförmedling som många tydligt förknippade biblioteksrummet med. Kopplat mellan uppfattningen om biblioteket som ett ”bokhus” och skyltningen som en viktig företeelse finns det också en uppfattning om biblioteket som en förmedlare av ”god litteratur”, där skyltningen bidrar till bibliotekets auktoritet och legitimitet

i denna förmedling. Därför är skyltningen en viktig inspirationskälla för många användare, även de användare som inte säger sig låna från skyltningen. Det blev också tydligt från intervjuerna att informanterna fick mycket inspiration även utanför biblioteket men ändå värderar de skyltningens möjlighet att inspirera och att verka läsfrämjande, något som är kopplat till uppfattningen av att personalen som väljer ut böcker till skyltningen är förmedlare av speciellt värdefull litteratur. Bibliotek försöker också aktivt motverka filterbubblor, vilket kan vara befriande i ett samhälle där filterbubblor alltmer är en del av vår vardag, men det finns också andra aspekter som spelar in i urvalet och uppfattningen av skyltningens innehåll. Några av användarna reflekterade över urvalet och vem som har makten över det som skyltas, men från intervjuerna att döma verkade detta – utöver uppfattningen om bibliotekspersonalen som kunniga och förmedlare av ”god litteratur”, samt reflektioner kring genrer eller skyltandet av nyutgiven litteratur – inte ligga nära till hands hos de flesta av användarna. Av de som bidrog med sina reflektioner kring urvalet rådde det delade meningar, där L8 i Lund kom till slutsatsen att även nyinkommen litteratur är styrd på något sätt, även om detta faktum inte är självklart vid första ögonkastet, och M10 i Malmö menade att det saknades transparens kring hur man tänkt gällande de böcker som skyltades med.

7.2 ”Ett stort vardagsrum” och en ”osynlig bibliotekarie”

I denna del ska jag diskutera det jag funnit i analysen i relation till den andra forskningsfrågan, *Hur samspelar det fysiska biblioteksrummet och skyltningen med varandra, och vad har detta samspel för effekt på biblioteksanvändarnas upplevelser och handlingar inom folkbiblioteksrummet?*

Skytningen och det fysiska biblioteksrummet samspelar på ett sätt där skyltningen adderar ett estetiskt värde till själva rummet och får användarna att känna att ”[d]et är som ett stort vardagsrum” (L1). Skytningen adderar även ett symboliskt värde som har att göra med användarnas uppfattningar om biblioteksrummet och vad som ska finnas där, oavsett i hur stor utsträckning de använder sig av tjänsterna eller inte. För att bygga vidare på användarnas uppfattningar om skyltningen som förmedlare av ”god litteratur” kan skyltningen även användas för att befästa den identitet staden eller biblioteket vill att staden eller biblioteksväsendet förknippas med utåt. Skytningen kan också agera som något LB1 kallar för ”osynlig bibliotekarie” där det är meningen att skyltningen ska kunna agera referensbibliotekarie i de fall användare inte vill eller kan prata med bibliotekspersonalen. Skytningen kan då vara en länk till resten av biblioteket och hyllorna, där användaren kan ledas in i biblioteket och till en viss hylla baserat på

något hen hittar på skyltningshyllan. Därför fungerar skyltningen också som en vägledare i biblioteket, där skyltningen kan uppfattas som mer eller mindre representativ för bibliotekets samlingar. Detta vägledande värde är något som verkar vara lite osynligt för användare men uppmärksammas av bibliotekspersonal och i hur de väljer att utforma skyltningarna. Dock är det inte alltid denna typ av självservice fungerar eller gillas av användarna. Att skyltningen inte fungerar inspirerande, bokförmedlande, eller vägledande för alla är givet eftersom folk besöker biblioteket i olika syften och med olika förväntningar. Men det finns fall där skyltning - när den ska fungera som ett alternativ till referenssamtal eller vägledning av bibliotekspersonal - misslyckas och i stället frustrerar användaren.

7.3 Slutsatser

Baserat på det som presenterats och analyserats i denna studie kan man se att skyltningen säger mer om användares uppfattningar av folkbiblioteket än vad som representeras inom forskningen. Skyltningen har ett symboliskt värde som sträcker sig längre än utlåningsstatistik, speciellt med tanke på att många av användarna nyttjar skyltningen på andra sätt än att låna från den. Skyltningen är en källa till inspiration som både ges auktoritet och legitimitet av att användarna uppfattar biblioteket som en förmedlare av ”god litteratur”, samt också ger biblioteksrummet auktoritet och legitimitet genom att användare, genom skyltningen, får en uppfattning om den identitet biblioteket vill förmedla. Skyltningen kan även agera som en motpol mot de filterbubblor de flesta möter i sin vardag. Skyltningen kan även fungera som ett sätt för användaren att få både ”referenssamtal” och vägledning utan kontakt med bibliotekspersonal, något som många användare vill. Detta kan vara frigörande för en del användare, men som även kan leda till frustration för en del användare i en del situationer.

7.4 Vidare forskning

Som förslag till vidare forskning hade det varit intressant att se en studie som fokuserar på, till exempel, ålder eller kön på de som interagerar med skyltningen. Detta fokus fanns inte riktigt inom denna uppsats omfattning, men jag fann, både under observationerna jag utförde under första versionen av denna studie och under observationerna jag utförde till denna studie, att det ofta var samma målgrupper som interagerade med skyltningen, och att vissa målgrupper inte interagerade med skyltningen i alls samma utsträckning.

Det hade även varit intressant att se en studie som jämför fysisk skyltning med digital skyltning inom, till exempel, sociala medier. Detta var något jag tog upp i inledningen till detta arbete, men som hade varit för brett att ta upp inom omfattningen för detta ämne. Men digital skyltning och digital marknadsföring är något som bibliotek använder sig mer och mer av, och det hade varit intressant att se hur den fysiska skyltningen passar in i det sammanhanget.

Litteraturförteckning

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i Kvalitativa Metoder*. Liber, ss. 8-16.

André, I. (2010). Stadsbibliotekets historia – en lundensisk långbänk. *Kulturportal Lund* [blogg], 22 mars. <https://kulturportallund.se/naer-stadsbiblioteket-skulle-byggas/> [2023-04-20].

Andreassen, H. & Aspviken, L. (2021). "Lite som ett skyltfönster": En enkätstudie om exponering av böcker på folkbibliotek. Kandidatuppsats, Biblioteks-och informationsvetenskap. Högskolan i Borås. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1605570&dswid=3980>

Biblioteken i Malmö (2022). Biblioteksplan 2022-2027: Folkbibliotek och skolbibliotek i Malmö.
<https://malmo.se/download/18.187ac425180513e4ebc1288/1651146958818/Biblioteksplan-2022%E2%80%932027-Folkbibliotek%E2%80%93och-skolbibliotek-i-Malmo%CC%88.pdf>

Leckie, G. J. & Buschman, J. E. (2007). Space, Place, and Libraries: An Introduction. I Buschman, J. E. & Leckie, G. J. (red.) *The Library as Place: history, community, and culture*. Libraries Unlimited, ss. 3-25.

Camacho, L., Spackman, A. & Cluff, D. (2014). Face Out: The effect of book displays on collection usage. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 19(2), ss. 114-124. doi: 10.1080/08963568.2014.883874

Carlsson, A. (2005). *Referensintervjuer på folkbibliotek: En litteratur-och intervjustudie*. Magisteruppsats, Biblioteks-och informationsvetenskap. Högskolan i Borås. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1309729/FULLTEXT01.pdf>

Case, D. O. & Given, L. M. (2016). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behavior*. 4 uppl., Emerald Publishing Limited.

Ekström, A. G., Niehorster, D. C. & Olsson, E. J. (2022). Self-imposed filter bubbles: Selective attention and exposure in online search. *Computers in Human Behavior Reports*, 7, ss. 1-10. doi: 10.1016/j.chbr.2022.100226

Elden, S. (2003). Introduction. I Elden, S., Lebas, E. & Kofman, E. (red.) *Henri Lefebvre: Key Writings*. Continuum, ss. 3-5.

Encyclopædia Britannica (2023). dialectical materialism.
<https://www.britannica.com/topic/dialectical-materialism> [2023-05-10]

Engström, L. (2019). Att skapa självstyrande individer; effektivitet och motrörelser: Styrningsrationalitet och icke-rationalitet i bibliotek med obemannade öppettider. *Diss. Köpenhavns Universitet*.
<https://portal.research.lu.se/en/publications/att-skapa-sj%C3%A4lvstyrande-individer-effektivitet-och-motr%C3%B6relser-st>

Garnar, M. & Tonyan, J. (2021). Library As Place: Understanding contradicting user expectations. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(5), ss. 1-9. doi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2021.102391>

Goldhor, H. (1972). The Effect of Prime Display Location on Public Library Circulation of Selected Adult Titles. *The Library Quarterly*, 42(4), ss. 371-389.

Goodreads LLC (2020). Privacy Policy.
<https://www.goodreads.com/about/privacy> [2023-05-17]

Griffis, M. (2010). Living History: The Carnegie as Place in Ontario. *The Canadian Journal of Information and Library Science*, 34(2), ss. 185-211.

Hagren Idevall, K. (2018). Aktör-Nätverksteori och Kritiska Textanalyser: en diskussion om teori, metod och tillämpning. I Wojahn, D., Seiler Brylla, C. & Westberg, G. (red.) *Kritiska Text-och Diskursstudier*. Södertörns högskola, ss. 81-99.

id.kb.se. Exponering (fotografi).
[https://id.kb.se/term/sao/Exponering%20\(fotografi\)](https://id.kb.se/term/sao/Exponering%20(fotografi)) [2023-04-12]

id.kb.se. Reklamskyltar. <https://id.kb.se/term/gmgpc/swe/Reklamskyltar> [2023-04-12]

id.kb.se. Skyltning. <https://id.kb.se/term/sao/Skytning> [2023-05-02]

Ilako, C., Burkiwa, J. M. & Maceviciute, E. (2020). Relevance of the Spatial Triad Theory in (re) Designing and Planning of Academic Library Spaces. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 9(1), ss. 65-75.

Kim, J.-A. (2016). Dimensions of User Perception of Academic Library as Place. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(5), 509-514. doi: 10.1016/j.acalib.2016.06.013

Kommunfullmäktige, Lunds kommun, Kultur-och fritidsförvaltningen (2017). Biblioteksplan för Lunds Kommun: Antagen av kommunfullmäktige den 23 november 2017. <https://lund.se/download/18.130f02f217ce99065d02ea87/1639469463675/Biblioteksplan%20f%C3%B6r%20Lunds%20kommun.pdf>

Kulturförvaltningen, Malmö stad (2022). Biblioteksplan 2022-2027. <https://motenmedborgarportal.malmo.se/welcome-sv/namnder-styrelser/kommunstyrelsen/mote-2022-03-16/agenda/gammal-version-biblioteksplan-2022-2027pdf?downloadMode=open>

Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i Kvalitativa Metoder*. Liber, ss. 93-112.

Leckie, G. J. & Hopkins, J. (2002). The Public Place of Central Libraries: Findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72(3), ss. 326-372.

Lefebvre, H. (2003a). Triads and Dyads. I Elden, S., Lebas, E. & Kofman, E. (red.) *Henri Lefebvre: Key Writings*. Continuum, ss. 50-56.

Lefebvre, H. (2003b). Twelve Theses on Logic and Dialectic. I Elden, S., Lebas, E. & Kofman, E. (red.) *Henri Lefebvre: Key Writings*. Continuum, ss. 57-60.

Malmö stad (2020). Medieplan för Biblioteken i Malmö. <https://malmo.se/download/18.65f1f23f17a9f1a0ccc49e1/1627892762656/Medieplan%202020-uppdaterad%20210601.pdf>

Malmö stad (2021). Om huset och dess historia. <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket/Om-Malmo-stadsbibliotek/Om-huset-och-dess-historia.html> [2023-04-20]

Malmö stad (2023). *Hitta inne på Stadsbiblioteket*. <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket/Besok-Stadsbiblioteket/Hitta-inne-pa-Stadsbiblioteket.html> [2023-04-20]

Mandel, L. H. (2010). Toward an understanding of library patron wayfinding: Observing patrons' entry routes in a public library. *Library & Information Science Research*, 32(2), 116-130. doi: 10.1016/j.lisr.2009.12.004

Mandel, L. H. & Lemeur, K. A. (2018). User wayfinding strategies in public library facilities. *Library & Information Science Research*, 40(1), 38-43. doi: 10.1016/j.lisr.2018.04.001

Massis, B. E. (2011). "Serendipitous" browsing versus library space. *New Library World*, 112(3/4), ss. 178-182 doi: 10.1108/03074801111117078

Michael, M. (2017). *Actor-Network Theory: trials, trails and translations*. SAGE Publications Ltd.

Olsson Dahlquist, L. (2019). Folkbildning För Delaktighet: en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid. *Diss. Lunds universitet*. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/folkbildning-f%C3%B6r-delaktighet-en-studie-om-bibliotekets-demokratis>

Payne, D. (2018). Bookworms as Information Literacy? How Henri Lefebvre's Spatial Triad Encouraged OCAD University to Re-Place the Art Library Through Site-Interventions. *Art Libraries Journal*, 43(3), ss. 153-160. doi: 10.1017/alj.2018.19

Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2016). Techniques to Identify Themes. *Field Methods*, 15(1), ss. 85-109. doi: 10.1177/1525822x02239569

SFS 2013:801. Bibliotekslag. Kulturdepartementet.

Svenska Akademiens ordlista (2015). serendipitet.

<https://svenska.se/saol/?id=2625761&pz=5> [2023-05-02]

Wadenheim, A. (2012). *Marknadsföring av folkbibliotek i teori och praktik: En studie av marknadsföringsarbetet på två folkbibliotek*. Kandidatuppsats, Biblioteks-och informationsvetenskap. Högskolan i Borås. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1308521&dswid=-4745>

Walker, L. (2018). Women in Horror Month Stalks the Academic Library: Highlighting Genre and Popular Culture Collections. *Technical Services Quarterly*, 35(3), ss. 246-256. doi: 10.1080/07317131.2018.1456843

Waller, L. (2016). Curating Actor-Network Theory: Testing Object-Oriented Sociology in the Science Museum. *Museum & Society*, 14(1), ss. 193-206.

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor till biblioteksanvändarna

Vad använder du biblioteket till? Hur ofta är du på biblioteket?

Hur brukar du gå till väga för att hitta det du ska ha på biblioteket?

Vad tycker du om skyltningshyllan? (Varför tittade du på den/varför inte?)

Vad tror du är skyltningshyllans syfte/n? Vad tror du biblioteket vill uppnå med skyltningen/hur tror du biblioteket försöker nå dig med skyltningen?

Tycker du att skyltningen uppfyller detta/dessa syfte/n?

Tycker du att skyltningen är bästa sättet att uppfylla detta/dessa syfte/n? Varför/varför inte? Vad finns det för alternativ?

Om du behöver bokrekommendationer, vart vänder du dig då? (ex. bibliotekarie, sociala medier, vänner, skyltning, etc.)

Upplever du att du lånar från skyltningen? Varför/varför inte?

Vad tycker du om skyltningens placering?

Tycker du att böckerna i skyltningen hjälper dig att få information om samlingarna i denna del av biblioteket? Varför/varför inte?

Tycker du att skyltningen påverkar din upplevelse av omgivningen i biblioteket? Hur?

Bilaga 2. Intervjufrågor till bibliotekarierna

Hur tolkar du skyltningens syfte?

Hur omsätter ni detta syfte i praktik?

Upplever du att detta syfte uppfattas av biblioteksanvändarna?

Varför har ni placerat skyltningarna där ni valt att placera dem?

Hur tror du att skyltningen spelar in i biblioteksanvändares upplevelse av biblioteksrummet, och vice versa?

Bilaga 3. Information till informanterna

Hej!

Jag heter Julia Bergstrand och just nu skriver jag mitt examensarbete inom biblioteks-och informationsvetenskap på Lunds universitet. Arbetet handlar om skyltning på folkbibliotek – hur det uppfattas av biblioteksanvändare, och hur det samspelar med biblioteksrummet. Med skyltning syftar jag till t.ex. temahyllor och nyhetshyllor där man synliggör böcker och andra media.

Som del i mitt examensarbete utför jag fältstudier med observationer av biblioteksanvändares interaktioner med skyltning. Jag utför även intervjuer för att förstå hur biblioteksanvändare uppfattar skyltningen. De svar jag får under intervjuerna kommer jag först renskriva och sedan använda utdrag ur i mitt examensarbete, med lite andra ord för att bibehålla anonymisering. De enda uppgifter jag kommer ta med i mitt examensarbete är din åldersgrupp och kön, men jag kommer inte skriva ut ditt namn eller några andra identifierande uppgifter. Inspelningar kommer jag behålla fram till senast 25:e augusti 2023, då sista bedömningen utförs, sedan kommer jag kassera dessa uppgifter.

Om du vill ha tillgång till den renskrivna versionen av din intervju eller det slutgiltiga examensarbetet, eller om du har övriga frågor, är du välkommen att kontakta mig på:

(Min mejl)

Stort tack för hjälpen!

Bilaga 4. Bilder från Malmö stadsbibliotek

Figur 1: Skyltning ovanför trappan till Ljusets Kalender

Figur 2: Nyhetsskyltning i Ljusets Kalender

Bilaga 5. Bild från Lunds stadsbibliotek

Figur 3: Skyltningsgruppen närmast entrén och informationsdisken